Ἀριθ. 73 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ Β'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τρίτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. — 22 Μαΐου 1877

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΗΤΟΣ ΒΩΒΟΥΑΡ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 305.

25 *Ὀκτωβρίου.* — Εὐχαρίστως περιδιεβάζομεν εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ *Ἔρο* ἀκούοντες πρὸ πάντων τὰς διηγήσεις τοῦ ἰατροῦ, ὅστις εἶχεν ἔλθει εἰς Αὐστραλίαν ἔχων τὴν ἀνωτάτην καὶ ἐρασμίαν ἐφορίαν πεντακοσίων πεντήκοντα νεανίδων, στελλομένων ἐξ Ἰρλανδίας πρὸς βελτίωσιν τῶν φυλῶν εἰς τὴν Γῆν τῆς Βασιλίσσης. Ὁ πλοῦς εἶχε διαρκέσει 150 ἡμέρας καὶ ἐννοεῖται ὅτι μετ' αὐτὸν αἱ ὡραῖαι ἐκεῖναι θὰ χορεύωσιν εὐχαρίστως εἰς τὴν ξηράν. Ἔχομεν δὲ μεθ' ἡμῶν καὶ ἕτερον συνοδοιπόρον, τὸν κ. Βὰν Δέλδεν, πρόεδρον τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Παταβίας, ἐλθόντα ἐνταῦθα ἵνα σπουδάσῃ τὰς αὐστραλικὰς ἀποικίας καὶ νὰ συνδέσῃ ἐμπορικὰς σχέσεις. Τὴν δὲ νύκτα οἱ μάγειροι λαμβάνουσιν ἀνὰ χεῖρας τὰ ὄργανα αὐτῶν καὶ διὰ μελῳδίας ἰρλανδικῆς, ἥτις ταράττει καὶ τῶν γλαυκῶν τὰ νεῦρα, παρορμῶσιν εἰς φαιδρὸν χορὸν τὸ πλήρωμα. Ἐγὼ δὲ περιφέρομαι συνδιαλεγόμενος μετ' ἀνθρώπου ἐνδιαφέροντός με πρὸ παντὸς ἄλλου διὰ περιεργοτάτων διηγήσεων· εἶναι δὲ οὗτος ὁ κ. Ἀράν, χειρουργὸς τοῦ Β. Ναυτικοῦ, μεταβαίνων εἰς τὸ στενὸν τοῦ Τόρρες, ὅπου ζῇ μετά τινων στρατιωτῶν μεταξὺ καννιβάλων, καὶ ὅπου ἡ μὲν σύζυγός του παρεφρόνησεν, οἱ δὲ δύο του υἱοὶ ἀπέθανον προσβληθέντες ἀπὸ τὸν ἥλιον.

Ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἄνθρωπος ἐπεσκέφθη καὶ τοὺς πλέον ἀγνώστους τόπους. Διατρέχων ἀπὸ εἰκοσιοκτὼ ἐτῶν τὰς θαλάσσας, ἐπεσκέφθη ὅλα τὰ ἀνατολικὰ καὶ δυτικὰ παράλια τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν δύο τρίτων τῆς Ὠκεανίας. Τῷ δὲ 1862 συνώδευσε τὸν Ἄγγλον ναύαρχον, τὸν ὁποῖον ἡ βασίλισσα Βικτωρία ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Δαομένης, φέροντα δῶρα, ὅπως παρακαλέσῃ αὐτὸν νὰ καταργήσῃ τὰς γνωστοτάτας ἀνθρωπίνους θυσίας του καὶ τὴν πώλησιν τῶν μαύρων εἰς τοὺς πειρατάς. Οἱ τρεῖς οὗτοι, ἤτοι ὁ ναύαρχος, ὁ ἰατρὸς Ἀράν καὶ ἕτερός τις ἀξιωματικός, ἀπέβησαν ἄοπλοι εἰς τὴν ξηρὰν καὶ διευθύνθησαν θαρραλέοι μεταξὺ τῶν καννιβάλων πρὸς τὸ παλάτιον, τὸ τοσοῦτον περιώνυμον διὰ τὰς ἐξ ἀνθρωπίνων κρανίων κατεσκευασμένας στήλας του. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπορεύθη πρὸς αὐτοὺς παρακολουθούμενος ὑπὸ στρατοῦ 5,000 ἀμαζόνων ὡπλισμένων ὡς ἐν καιρῷ πολέμου· καὶ ὑποδεχθεὶς αὐτοὺς τοὺς παρουσίασεν εἰς τὸν συνηθροισμένον λαόν του καὶ ἐφιλοξένησεν ἑπτὰ ἑβδομάδας. Ἠναγκάσθησαν δὲ νὰ παρασταθῶσιν εἰς παραδοξότατα θεάματα· τρὶς ἢ τετράκις, παραδείγματος χάριν, τὸν πρῶτον μῆνα ἔκοψαν πέντε κεφαλάς, διαβαίνοντος τοῦ ἡγεμόνος, ὅπως καλέσωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὰς εὐλογίας τῆς Θεότητος. Ἄλλοτε πάλιν ἐτελέσθη ἡ ἑξῆς ἐπίσημος θυσία· μακρὰ σειρὰ ἀνθρώπων εἰσῆλθεν εἴς τινα πύργον, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου πρῶτον μὲν ἀπεκεφαλίσθησαν ἑκατὸν πτηνά, ἔπειτα χοῖροι, γάλλοι, πρόβατα καὶ βόες, καὶ ἐπὶ τέλους ἑκατὸν ἄνδρες καὶ ἑκατὸν γυναῖκες. Ἐδείκνυε δὲ μεγίστην ἀγαλλίασιν ὁ λαὸς τιμῶν οὕτω τὴν νίκην τὴν ὁποίαν ἐκέρδησεν ἐπί τινος φυλῆς, δοξάζων διὰ τοῦτο τὴν Θεότητα καὶ δεόμενος ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς δυναστείας. Ὁ βασιλεὺς ἤθελε νὰ πείσῃ τοὺς τρεῖς πρέσβεις περὶ τῆς νομιμότητος τῶν ἀνθρωπίνων τούτων θυσιῶν, δεικνύων τὴν μεγίστην χαρὰν τῶν θεατῶν καὶ λέγων, ὅτι ἐὰν βασιλεύς τις δὲν κόψῃ τὰς κεφαλὰς ἀριθμοῦ τινος τῶν ἐχθρῶν τοὺς ὁποίους ἐνίκησεν, ἐκθρονίζεται ἐν ἀκαρεῖ· διότι ὁ λαὸς τῆς Δαομένης θέλει νὰ μένῃ ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ πιστὸς εἰς τὴν θρησκείαν τῶν προγόνων του καὶ νὰ προσφέρῃ θύματα πολλάκις κατὰ μῆνα. Ἀφ' οὗ ὁ ναύαρχος ἐξήντλησεν ὅλους τοὺς λόγους τῆς φιλανθρωπίας, προέτεινεν ἀποζημίωσιν χρηματικὴν ἀξιολογωτάτην. «Νὰ λάβω τάλληρα, ἀνέκραξεν ὁ βασιλεύς, ποτέ! Καὶ ποτὲ ἡ βασίλισσά σας δὲν θὰ ἔχῃ νὰ μὲ δώσῃ ἀρκετά! Μάθετε ὅτι πωλῶ ἕκαστον μαῦρον αἰχμάλωτον τριακόσια φράγκα εἰς τοὺς Πορτογάλλους πειρατάς, τοὺς ὁποίους ὑποδέχομαι πάντοτε εὐχαρίστως εἰς τὴν ἐπικράτειάν μου. Ἂς μείνωμεν φίλοι καὶ ἕκαστος ἂς τηρήσῃ τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἤθη του.» Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς συμπόσιον, ὅπου οἱ μαῦροι θαλαμηπόλοι του διεβίβαζον φαιδροὶ τὸν πυκνὸν οἶνον τοῦ μέρους ἐκείνου ἐντὸς λευκῶν καὶ καθαρῶν ποτηρίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν κρανία ἀνθρώπων. Οἱ δὲ συνδαιτημόνες ἀπέκοπτον τεμάχια ἀνθρωπίνων χοιρομηρίων μεμιγμένων μετὰ χόρτων ἀρωματικῶν.

«Ποτέ μου, μοὶ ἔλεγεν ὁ ἰατρὸς, δὲν ἐφοβήθην τόσον περὶ τῆς ζωῆς μου διότι ἀπεβάλαμεν ἐπιμόνως πάντα τὰ προσφερθέντα εἰς ἡμᾶς. Εὐτυχῶς εἴχομεν φυλάξει διὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἀριθμόν τινα περιχρύσων καὶ πτερωτῶν πίλων, πυροβόλων καὶ ὡρολογίων, ἅτινα διενείμαμεν τυχόντες οὕτω συγγνώμην, ὡς μὴ φαγόντες ἀνθρώπους. Οἱ μαῦροι κύριοι ἥρπασαν ἀμέσως τὰ πτερὰ, καὶ ὁλόγυμνοι ὅπως ἦσαν στολισθέντες δι' αὐτῶν ἐγένοντο κωμικώτατοι. Οἱ μάντεις, ῥίπτοντες καθ' ἑκάστην πρωΐαν εἰς τὸν ἀέρα μικροὺς κύβους ἐβένου, προλέγουσιν εἰς τὸν βασιλέα τί μέλλει νὰ κάμῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Οἱ Ἄγγλοι ἐπέστρεψαν εἰς τὸ πλοῖόν των ὅλως διόλου ἄπρακτοι· ὁ βασιλεὺς ἀπέπεμψεν αὐτοὺς εὐγενῶς, προτείνων πάντοτε λόγους ἀνωτέρας τάξεως, καὶ ἐνόμισεν ὅτι παρηγορεῖ αὐτοὺς δίδων εἰς ἕκαστον ὡραίους ὀδόντας ἐλέφαντος, κέρατα ῥικοκέρωνος καὶ ἀνὰ δύο γυναῖκας διὰ τὸ χαρέμιόν των.»

Ἡ διήγησις αὕτη εἶναι ἀκριβεστάτη, διότι ὁ Φωβὲλ ἀπαντήσας τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς Ῥίον τὸν γνωστότατον Βύρτον, ὅστις πρὸ διετίας εἶχεν ἀναλάβει τὴν αὐτὴν ἀποστολὴν, ἤκουσε κατὰ λέξιν τὰ αὐτά.

26 *Ὀκτωβρίου.* — Διαβάντες μεταξὺ ἀναριθμήτων νήσων κοραλίων καὶ σμήνους λευκῶν πτηνῶν, καθὼς καὶ πολλῶν νήσων ἐρήμων καὶ ἀγρίων, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τελευταῖον χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Αὐστραλίας, εἰς ὃ ἀποβάντες ἐπεσκέφθημεν αὐτό.

Ἡ ἄφιξις τοῦ πλοίου, τὴν ὁποίαν ἀνηγγείλαμεν διὰ καννονοβολισμῶν, ἐθεωρήθη μέγα τι γεγονὸς ὑπὸ ἀνθρώπων, οἵτινες σπανίως ἐντὸς ἑνὸς ἔτους βλέπουσι τοιοῦτο. Ἐθαυμάσαμεν δὲ ἰδόντες ὅτι ἦσαν ὅλοι Γερμανοὶ καταγινόμενοι εἰς ἀνοικοδόμησιν πόλεως, ἧς τὰ κυριώτερα μέρη ἦσαν ναὸς καὶ ἑπτὰ καπηλεῖα, καὶ τῆς ὁποίας οἱ χίλιοι κάτοικοι παλαίουσι πρὸς τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς αὐτόχθονας, πρὸς θερμότατον ἥλιον καὶ πρὸς δάση παρθένα.

Τοιαύτη εἶναι ἡ Αὐστραλία ὅπως φαντάζονται αὐτὴν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τοιοῦτοι οἱ ταλαίπωροι ἄποικοι ὑπὸ τὰς σκηνάς, οἵτινες ἐλθόντες εἰς τὰ ἀπώτατα ταῦτα μέρη ἀναζητοῦσιν ἄρτον. Ἡ πτωχεία καὶ ἡ ἀπελπισία ἔφεραν αὐτοὺς ἐνταῦθα, ὅπου πάντα ἦσαν νέα πρὸς αὐτοὺς, καὶ ὅπου ὁ ἄποικος εἰς μόνην τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν πεποιθὼς ἐργάζεται ἵνα πλάσῃ τὰ πάντα. Ἀγαθός τις χωρικὸς Πρῶσσος, ὅστις ἔχαιρεν ἀκούων ἡμᾶς ὁμιλοῦντας τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, περιέφραττε τὸν παρακείμενον εἰς τὴν καλύβην του ἀγρὸν καὶ παρετήρει μετὰ προσοχῆς τὴν μικρὰν του ἀγέλην συγκειμένην ἐκ τεσσαράκοντα προβάτων. Εἴπομεν πρὸς αὐτὸν ὅτι εἴδομεν πρὸς μεσημβρίαν ἑξήκοντα χιλιάδας τοιούτων περιπλανωμένων ἐλευθέρως· αὐτὸς δὲ κτυπήσας ὁρμητικώτερον τὴν εἰς χεῖράς του ἀξίνην· «Ἠμπορῶ λοιπὸν, εἶπε, νὰ ἐλπίσω πρὶν ἀποθάνω νὰ ἴδω εὐτυχέστερον τὸν μικρὸν τοῦτον σωρὸν τῶν παιδιῶν μου! Τὰ πρῶτα ἐγεννήθησαν εἰς τὴν ἀγαπητήν μου Γερμανίαν, τοῦτο εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ σχεδὸν πάγων, καὶ ἐκεῖνο ὑπὸ τὸν τροπικόν. Εἶναι ὠχρὰ καὶ ῥακένδυτα· θ' ἀποκτήσω λοιπὸν δι' αὐτὰ κτῆμα λαμπρὸν μὲ χιλιάδας βοῶν ἢ προβάτων καὶ θὰ γίνωσι πλούσια καὶ εὐτυχῆ. Εὐλογητὸς ὁ Θεός!»

Περιήλθομεν τοὺς πέριξ ἀγροὺς καὶ εἴδομεν ὄφεις φεύγοντας μεταξὺ τῶν χόρτων καὶ σωροὺς ἰθαγενῶν, οἵτινες ἀπομακρύνονται μὲν πάντοτε ἀπὸ ἡμῶν, φονεύουσι δὲ διὰ βελῶν τὰς ἀγέλας τῶν ζώων. Πρέπει δὲ νὰ ἦναί τις πάντοτε ἔνοπλος. Πάντες οἱ Βάουεν εὑρίσκονται εἰς κίνησιν, διότι δύο ναυαγοὶ συνελήφθησαν ἐκεῖ πλησίον καὶ ὅτε ἔφθασαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν ἡ φυλὴ ὁλόκληρος τοὺς κατεβρόχθιζε μετὰ μεγίστης ἡδονῆς.

Εὑρισκόμεθα ὑπὸ τοὺς τροπικοὺς, ἤτοι καταπρωγόμεθα ὑπὸ τρομερῶν κωνώπων, ἐνῷ ὅπως σβέσωμεν τὴν ἀκατάσχετον ἡμῶν δίψαν, θὰ ἐδίδομεν προθύμως καὶ ὁλόκληρον ἔτος ζωῆς ἀντὶ ἑνὸς ποτηρίου δροσεροῦ ὕδατος. Τώρα ἐννοῶ διατὶ οἱ ἀξιόλογοι κάτοικοι τοῦ Βάουεν δαπανῶσι 250,000 φράγκων κατ' ἔτος ἀντὶ ποτοῦ!

Θὰ νομίσῃς ὅτι ἠπατήθην, ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι ἠσθάνθην τὴν ὀσμὴν φαγητοῦ γερμανικοῦ ἐκ λαχάνων καὶ ἤκουσα ὡραίαν μουσικὴν συμφωνίαν· ἕκαστος λαὸς φέρει μεθ' ἑαυτοῦ τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ του βίου. Οἱ Γερμανοὶ ἀποικοῦσι συνήθως ἔγγαμοι, μὴ ἔχοντες σκοπὸν νὰ ἐπιστρέψωσι καὶ συμπαρασύροντες πλῆθος παιδίων, τὰ ὁποῖα σώζουσιν ἀπὸ τὴν πτωχείαν καὶ ἀπὸ τὰς ὀδύνας τῆς πείνης. Καταγίνονται ὀλίγον εἰς τὴν πολιτικὴν, καὶ ἅμα ὡς εὐδοκιμήσῃ ἡ ἀποικία συνιστῶσιν ᾠδεῖον καὶ τὸ μουσικὸν τοῦτο κατάστημα ἀρκεῖ εἰς τὴν εὐτυχίαν των· αἱ ἠχὼ τῶν παρθένων δασῶν ἐπαναλαμβάνουσι τοὺς ἤχους τοῦ Βετόβεν καὶ τοῦ Μέγερβερ.

Οἱ δὲ Γάλλοι ἀποικοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετὰ τὰς πολιτικὰς ταραχὰς καὶ μετ' ἀνηκούστου εὐκολίας ἐπιδίδονται εἰς ὅλας τὰς τέχνας· τοὺς εἴδομεν χοροδιδασκάλους, ὑποκριτὰς, ζαχαροπλάστας, καὶ μάλιστα πλακουντοποιούς. Ὁ Γάλλος ἔχει μίαν μόνην ἰδέαν, νὰ κατασκευάσῃ τάχιστα κατάστασιν, ἐνίοτε μάλιστα καὶ ὑπὲρ τὸ δέον τάχιστα, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ *βουλεβάρια* ἵνα δαπανήσῃ φαιδρῶς τὰ κερδηθέντα. Εἶναι τοσοῦτον προσκολλημένος εἰς τὴν πατρίδα του, ὥστε ὁμοιάζει πρὸς μέλισσαν πετῶσαν ἀπὸ ἄνθους εἰς ἄνθος ὅπως ἐκμυζήσῃ νέον χυμὸν καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν κυψέλην της. Εἶναι τόσον ἐλαφρὸς καὶ τόσον ἀγαπᾷ τὸν θόρυβον τῶν Παρισίων!

Οἱ Βρεττανοὶ ὅμως ἀποικοῦντες σκοπὸν ἔχουσι τὴν ἐγκατάστασιν. Καὶ πρῶτον μὲν συνιστῶσι βουλὰς, δεύτερον δὲ ἐκκλησίας, καὶ μεταξὺ τῶν ἀποίκων ὑπάρχουσι ῥήτορες, ἱερεῖς, δημοσιογράφοι· ἐνδεδυμένοι δὲ κατὰ τοὺς τρόπους τοῦ Λονδίνου διαιτῶνται ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ ἐκεῖ· καὶ οὕτως ἡ ἀποικία καθίσταται ταχέως εὐδαίμων καὶ ἐλευθέρα Ἀγγλία.

28 *Ὀκτωβρίου.*—Ὅσον προχωροῦμεν τόσον καθίσταται στενότερος ὁ πορθμὸς μεταξὺ τῶν ὑφάλων τοῦ κοραλίου καὶ τῆς στερεᾶς. Ἐξ ἀριστερῶν ἡ παραλία κατακαίεται καὶ φαίνεται ἔρημος τὴν ἡμέραν· ἐκ δεξιῶν ἀδιάκοπος σειρὰ νησιδίων δμαλῶν καὶ χλοερῶν παρουσιάζεται εἰς τὰς ὄψεις μας. Ὁπόσον περίεργος ἡ κατασκευὴ ὅλων τούτων τῶν κοραλίνων νησιδίων! Οἱ κλῶνες τοῦ δένδρου, φυόμενοι εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, περιτυλίσσονται ὡς κληματίδες· ἀπὸ ἓν μόνον στέλεχος ἐξέρχονται χίλια κλαδία πλήρη πετρωδῶν καὶ ζώντων ἀτόμων. Τὸ ὑποβρύχιον τοῦτο δάσος ἀνυψούμενον φθάνει διὰ τῶν πολυπληθῶν κλαδίων του εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης· ἀλλ' ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ξηραίνουσι τὰς ἄκρας του. Τὰ φύκη κυμαινόμενα ἀναμιγνύονται εἰς τὴν ἄκραν τοῦ δένδρου, καὶ ἄλλα χόρτα καὶ ξύλα περιπλανώμενα συσσωρεύονται ἐκεῖ, καὶ οὕτω πως ἔδαφος ἐξ ἄμμου καὶ χώματος σχηματίζεται καὶ ἡ νῆσος, κεκαλυμμένη ἀπὸ δενδρία πράσινα, φαίνεται ὡς τις κυμαινομένη ὄασις, θεμελιουμένη ἐπὶ τοῦ στελέχους ἑνὸς μόνου πετρίνου δένδρου. Πλέοντες ἐπὶ λέμβου παρατηροῦμεν μετὰ προσοχῆς τοὺς μαιάνδρους τοῦ ἐπικινδύνου τούτου δαιδάλου.

Ἔχομεν πάντοτε δύο σκοποὺς παρατηροῦντες τὰς ὑφάλους· καὶ πολλαὶ μὲν τούτων εἶναι σημειωμέναι εἰς τὸν χάρτην, τὰς ἄλλας ὅμως μαντεύομεν βλέποντες τὸ περὶ αὐτὰς χρῶμα τῆς θαλάσσης.

Ἀφ' ὅτου ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ Νεόκαστρον ὁ Λογὰν δὲν ἀφῆκεν οὔτε λεπτὸν τὴν λέμβον· ἐν αὐτῇ γεύεται καὶ οἱ ἀνήσυχοι ὀφθαλμοί του εἶναι ἐζημμένοι ὡς ἂν ἔπασχε πυρετόν· ἀλλὰ περὶ τὴν ἕκτην καὶ ἡμίσειαν ὥραν τῆς ἑσπέρας, ἐνῷ ἐπροχωροῦμεν μετὰ ταχύτητος καὶ ὁ ἥλιος ἀντανεκλᾶτο εἰς τὴν θάλασσαν ὡς εἰς καθρέπτην, οὕτως ὥστε καθίστατο ἀδύνατον νὰ προσηλώσωμεν τὸ βλέμμα εἰς αὐτὴν, αἴφνης ὁ σκοπὸς ὁ παρατηρῶν ἄνωθεν τοῦ μεγάλου ἱστοῦ, ἀφῆκε φωνὴν τρομερὰν εἰπών· «Σκόπελος ἐμπρός!» Καὶ ἡμεῖς ὁρμῶμεν ἀπ' εὐθείας πρὸς αὐτὸν καὶ μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, ὥστε θὰ ἐπίπτομεν ἀκάθεκτοι κατὰ τοῦ βράχου. Καὶ ὠχρίασαν μὲν οὐκ ὀλίγοι, ὅπως δήποτε ὅμως κατωρθώθη καὶ ἀπεφύγομεν τὸν κίνδυνον.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ πλοῦς θὰ καθίστατο κινδυνωδέστατος τὴν νύκτα, ἐρρίψαμεν τὴν ἄγκυραν εἰς μέρος ἀσφαλὲς καὶ ἀμέσως ἐπεδόθημεν εἰς ἁλιείαν· μέγας καρχαρίας συνελήφθη ἀπὸ τὰ ἄγκιστρά μας καὶ ἐπὶ μίαν ὥραν συνταράττεται ὄπισθεν τοῦ πλοίου ὡς ἄλλη λέμβος ῥυμουλκουμένη. Στρογγύλος ὢν καὶ παχὺς, ῥωμαλέος καὶ ἄγριος, καὶ δεκαεξ ποδῶν μῆκος ἔχων, ὁ δαίμων οὗτος τῶν θαλασσῶν ἔχει καὶ τὴν ὄψιν τρομερόν. Εἶναι περιεργότατον νὰ βλέπῃς τοὺς πλέοντας πέριξ αὐτοῦ μικροὺς ἰχθῦς τοὺς ὀνομαζομένους «ναυκλήρους.» Καὶ δύο μὲν ἐξ αὐτῶν πλέουσι περὶ τὰς μεγίστας γνάθους τὰς ἐχούσας τέσσαρας σειρὰς ὀδόντων, οἱ δὲ ἄλλοι παρὰ τὴν ῥάχιν. Φαίνεται ὅτι ὡς ἀληθεῖς κύνες προφυλάττουσι τὸ θαλάσσιον τέρας καὶ ὁδηγοῦσιν αὐτὸ εἰς τὰς διαφόρους κινήσεις του. Τέλος πάντων μετὰ γενναίαν πάλην ἀνυψώσαμεν τὸ κῆτος διὰ σχοινίων εἰς τὸ κατάστρωμα ὅπου ἐτάραττε τρομερὰ τὴν οὐράν του· καὶ φονεύσαντες αὐτὸ ἠνοίξαμεν τὴν κοιλίαν του καὶ εὕρομεν τρεῖς μικροὺς καρχαρίας. Φαίνεται δὲ ὅτι τὰ θαλάσσια ταῦτα τέρατα καταπίνουσι τοὺς ἰχθῦς ὡς ἂν ἦσαν καταπότια, διότι εὕρομεν ἕνα τοιοῦτον ὁλοζώντανον καὶ πάλλοντα, τὸν ὁποῖον ἐτηγανίσαμεν ἀμέσως ὀνομάσαντες Ἰωνᾶν· ἦτο δὲ φρικώδης τὴν γεῦσιν.

Ἕπεται συνέχεια. N.

ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

καὶ ἀπολογία Ἕλληνος λογίου ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ ἔτος 1669.

Ἐκ τῶν πολυαρίθμων περιηγητῶν, οἵτινες πρῶτοι ἐπιστημονικώτερον ἔγραψαν περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν δεσποτείαν, δύο σήμερον θεωροῦνται ὡς οἱ ἀρχαιότεροι, καὶ ὡς οἱ πρόδρομοι οὕτως εἰπεῖν τῆς μεγάλης στρατιᾶς τῶν περιηγητῶν, οἵτινες ἐπεσκέφθησαν τὰς Ἀθήνας καὶ περιέγραψαν αὐτάς, ὁ Μπαμπὲν (Babin) καὶ ὁ Γκυιλλιὲ (Guillet de Saint-George ἢ De la Guilletière).

Ὁ πρῶτος, Ἰησουΐτης ἱεραπόστολος Γάλλος, ἐπὶ πολὺ διαμείνας ἐν Ἀθήναις ἔγραψεν ἔκθεσιν τῷ 1672 περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἀθηνῶν τῇ αἰτήσει τοῦ ἱερέως τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Γαλλίας Νοαντὲλ, ἥτις ἐξεδόθη ἐν Λουγδούνῳ τῷ 1674.

Ὁ δεύτερος δὲ, λόγιος Γάλλος σύγχρονος τῷ Babin, δὲν εἶναι κυρίως περιηγητής· διότι, καθ' ἃ οἱ σύγχρονοι αὐτῷ κριτικοὶ διέλαβον καὶ ἐκ τοῦ βιβλίου του καταφαίνεται, οὐδέποτε εἶδε τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι συνέγραψεν ἐν Γαλλίᾳ ζηριχθεὶς ἐπὶ πληροφοριῶν ἀκριβῶν τῶν ἐν Ἀθήναις διαμενόντων καπουτσίνων, αἵτινες ἄγνωστον πῶς περιῆλθον εἰς χεῖράς του. Τὰς πληροφορίας ταύτας τῶν καπουτσίνων μελετήσας ἐπισταμένως καὶ συμπληρώσας ἐκ τῶν πε-

ριγραφῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἐκ τῶν μελετῶν τῶν νεωτέρων, ὧν σπουδαιότερος τότε ἦτο ὁ Μεούρσιος, ἔχων ὑπ' ὄψιν του δὲ καὶ τοπογραφικὸν χάρτην τῶν Ἀθηνῶν, ἐξέδωκεν ἐν εἴδει συγγραφῆς περιηγητοῦ βιβλίον, ὅπερ ἐπέγραψεν «Ἀρχαῖαι καὶ Νέαι Ἀθῆναι». Τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχει βεβαίως πολλὰ ἐσφαλμένα καὶ μὴ ἀκριβῆ, οὐχὶ ὅμως μυθώδεις διηγήσεις καὶ καθαρῶς τῆς φαντασίας ἐπινοήματα· φαίνεται μάλιστα ἐκ τῆς ὅλης διηγήσεως, καὶ ἐκ συγκρίσεως ἑτέρων περιγραφῶν ὅτι ἐποιήσατο καλὴν καὶ ἔντιμον χρῆσιν τῶν εἰς χεῖράς του πηγῶν.

Αἱ «Ἀρχαῖαι καὶ Νέαι Ἀθῆναι» τοῦ Guillet ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις τῷ 1675, ἀναφέρεται δὲ ἐντὸς ὅτι ἡ περιήγησις ἐγένετο τῷ 1669, καὶ ὅτι ὁ περιηγητὴς εὑρίσκετο ἐν Ἀθήναις μηνὶ Ἀπριλίῳ τοῦ ἔτους τούτου. Ἴσως ἡ χρονολογία αὕτη, ὡς λέγει ὁ Labord, εἶναι ἡ τῶν ἐγγράφων καὶ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολῶν.

Ἐκ τοῦ συγγράμματος τούτου τοῦ Guillet μεταφέρομεν εἰς τὰς στήλας τῆς *Ἑστίας* περιγραφὴν σχολείου ἐν Ἀθήναις ὑπάρχοντος κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, καὶ ἀπολογίαν τινὰ λογίου Ἕλληνος κληρικοῦ λεχθεῖσαν πρὸς ἀνασκευὴν τῶν μομφῶν, ἃς συνήθως προσῆπτον τότε κατὰ τῶν Ἑλλήνων οἱ περιηγηταί. Μεταφέρομεν δ' ἐνταῦθα τὴν σκηνὴν ὁλόκληρον, ὡς περιγράφει ταύτην ὁ Guillet, παραλιπόντες μόνον μέρη τινὰ τῆς ἀπολογίας μὴ ἄξια λόγου.

«Ἐξήλθομεν ἐκ τῆς οἰκίας, γράφει ὁ Guillet, μετὰ τοῦ ὁδηγοῦ ἡμῶν Γενιτσάρου καὶ ἀφήσαντες ἐν ἀριστερᾷ τὴν ἀγορὰν ἐτράπημεν τὴν ἄγουσαν εἰς Κεραμεικόν, οὐδαμοῦ ἐπιστήσαντες ἐν τῷ μεταξὺ τὴν προσοχήν. Ὅτε δ' ἐφθάσαμεν εἰς τὰς ἐσχάτας τῆς πόλεως οἰκίας, τὰς κειμένας πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Θησέως, ἐξ οὗ ἄρχεται ἡ ὁδὸς, ἡ φέρουσα πρὸς τὴν Ἀκαδήμειαν, ὁ ὁδηγὸς ἐπρότεινε νὰ εἰσέλθωμεν εἰς οἰκίαν φίλου του Ἕλληνος αὐτόθι διαμένοντος, ὁ ὁποῖος ἦτο *διδάσκαλος*. Τὴν πρότασιν ταύτην ἀσμένως ἀπεδέχθημεν· ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις ἡμῶν, ἐχόντων τὴν φαντασίαν ἔμπλεον τῶν ἀναμνήσεων τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ζήνωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ὁποία ἡ λύπη, μαθόντων παρὰ τοῦ ὁδηγοῦ ὅτι ὁ διδάσκαλος οὗτος ἦτο ἁπλοῦς τεχνίτης· ἡμεῖς δὲ ἤλθομεν νὰ ἴδωμεν τοιούτου φυράματος ἄνθρωπον, κατέχοντα τὴν θέσιν τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν!

Ἐν τῷ σχολείῳ εἰσελθόντες εὕρομεν 30 περίπου παῖδας καθημένους ἐπὶ θρανίων, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντας τὸν διδάσκαλον, διδάσκοντα αὐτοὺς τὴν ἀνάγνωσιν. Ὁ διδάσκαλος ἰδὼν ἡμᾶς ἠγέρθη καὶ ὑπεδέχθη φιλοφρόνως· περὶ τὰς φιλοφροσύνας δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν εἶναι φειδωλόν. Ὁ ὁδηγὸς ἡμῶν παρεκάλεσε τὸν διδάσκαλον νὰ μὴ διακόψῃ τὸ μάθημα, ὅπως δείξῃ τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν εὗρον εὐφυεστάτην, καὶ πολὺ ἀπέχουσαν τῆς ἡμετέρας· διότι ὁ διδάσκαλος ἐδίδασκεν ὅλους τοὺς μαθητὰς τὴν ἀνάγνωσιν ἄνευ συγχύσεως, καὶ διὰ τρόπου τηροῦντος ἄγρυπνον τὴν προσοχὴν ἑκάστου τῶν μαθητῶν εἰς τὰ ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀναγινωσκόμενα.

Ὅλοι οἱ παῖδες μετεχειρίζοντο ὅμοιον βιβλίον πρὸς ἀνάγνωσιν, ἕκαστος ἔχων ἀνὰ χεῖρας τὸ ἴδιον. Ἡ διδασκαλία δ' ἐγίνετο οὕτως· εἰς τοὺς 30 παῖδας ἔδιδεν ὁ διδάσκαλος πρὸς ἀνάγνωσιν 30 λέξεις λόγου συνεχοῦς· ὁ πρῶτος τῶν μαθητῶν ἀνεγίνωσκε τὴν πρώτην λέξιν, ὁ δεύτερος τὴν δευτέραν, ὁ τρίτος τὴν τρίτην καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ὁ ἀναγνώσας δὲ ὀρθῶς τὴν ἰδίαν λέξιν ἐπανελάμβανεν ὕστερον καὶ τὰς τριάκοντα. Τὸν μὴ δυνηθέντα δὲ ν' ἀναγνώσῃ τὴν λέξιν τῆς σειρᾶς του, διεδέχετο ὁ ἀμέσως ἑπόμενος, ὁ ὁποῖος ἐπρόσεχε καὶ ἐπεμελεῖτο ν' ἀναγνώσῃ ὀρθῶς. Τοῦτο δ' ἐγίνετο μέχρις οὗ περατωθῇ ἡ ἀνάγνωσις καὶ τῶν 30 λέξεων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου οἱ μαθηταὶ ἦσαν ἀδιαλείπτως προσεκτικοὶ ἕκαστος φιλοτιμούμενος νὰ φανῇ καλλίτερος τοῦ πρὸ αὐτοῦ, ἡ δὲ κατὰ μέρος διδασκαλία ἑνὸς ἑκάστου τῶν παίδων καθίστατο κοινή, ἀναμιγνυομένης αὐτῇ καὶ συνεχοῦς τινος ἀμοιβαίας ἀμίλλης. Ὅπως δὲ ὁ διδάσκαλος ἐμπυδίζῃ τοὺς παῖδας ἀπὸ τοῦ νὰ προσέχωσιν ἕκαστοι εἰς τὴν ἰδίαν μόνον λέξιν τῆς σειρᾶς των, μετέβαλε συνήθως τὴν σειράν. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶχε καὶ τοῦτο τὸ πλεονέκτημα ὅτι δὲν ἤρχετο ἀνὰ εἷς τῶν μαθητῶν ν' ἀναγνώσῃ ἐνώπιον τοῦ διδασκάλου τὸ μάθημά του, ἀλλ' ὁ ἡγούμενος ἐγίνετο, οὕτως εἰπεῖν, διδάσκαλος τοῦ ἑπομένου.

Ὁ ὁδηγὸς θέλων ν' ἀφήσῃ ἡμᾶς ἐλευθέρους ἐντελῶς, ἀπῆλθεν ἐπὶ προφάσει ἀσχολίας εἰπὼν ὅτι δὲν θέλει βραδύνει νὰ ἐπανέλθῃ.

Ἡ πρὸς ἡμᾶς φιλοφροσύνη τοῦ διδασκάλου ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε δὲν ἠδυνήθημεν ν' ἀποποιηθῶμεν τὸ πρόγευμα, εἰς τὸ ὁποῖον προσεκλήθημεν. Εἰσήλθομεν εἰς δωμάτιόν τι, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐρρόντισε προηγουμένως νὰ ἐξαγάγῃ τὴν γυναῖκά του, καὶ στείλῃ εἰς τὴν γειτονίαν, πράξας τοῦτο ἐκ ζηλοτυπίας ἑλληνικῆς, καὶ ἐκάλεσε πρὸς συνομιλίαν δύο καλογήρους φίλους του. Οἱ δύο οὗτοι καλόγηροι ἐθεωροῦντο τότε ὡς οἱ σοφώτεροι ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὁ διδάσκαλος ἐξύμνησε προηγουμένως τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Εἰς τὴν τράπεζαν παρέθεσεν *αὐγοτάραχον* τῆς Ἄρτας.... οὗτινος οὐδὲν ἐπακτικώτερον πρὸς οἶνον[1].... μετὰ δὲ τοῦτο γλῶσσαν βοὸς θαυμασίαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἴμεθα ἠναγκασμένοι εὐγενῶς φερόμενοι ἢ νὰ φάγωμεν ἢ νὰ

[1] Οὕτω φαίνεται τότε ἐκάλουν τὰ ᾠοτάριχα τῆς Λουγαροῦς, λιμνοθαλάσσης εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἰχθυοτρόφου.

προσποιηθῶμεν ὅτι τρώγομεν, διότι προηγουμένως εἴχομεν γευματίσει. Οἱ καλόγηροι δὲν ἔφαγον, ἅτε ἀπέχοντες τῆς κρεωφαγίας. Ὁ οἶνος ἦτο ὁ καλλίτερος τοῦ τόπου· διότι συνήθως ὁ οἶνος ἐν Ἀθήναις εἶναι μέλας καὶ μὴ ἡδύς, θὰ ἦτο δὲ καλλίτερος ἐὰν δὲν προσέθετον ὕδωρ κατὰ τὴν κατασκευήν, ὅπερ ἀφαιρεῖ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Ὁ καλλίτερος οἶνος τῶν μερῶν τούτων εἶναι ὁ τῆς Ναυπάκτου. Πρὸς μεσημβρίαν τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ εὑρισκόμεθα, καὶ σχεδὸν ὑπὸ τὰ παράθυρα αὐτῆς ὑπῆρχε μικρὸν περίφραγμα ἀμπέλου, κάκιστα κεκαλλιεργημένης, ἂν καὶ οἱ κλάδοι αὐτῆς ἦσαν ἀρκούντως εὐμεγέθεις, καὶ τόσον καλῶς τεθραμμένοι, ὥστε ἐκάλουν τὴν προσοχὴν τοῦ διδασκάλου εἰς καλλιτέραν αὐτῆς θεραπείαν. Διὸ ὅταν εἶπεν εἰς ἡμᾶς ὅτι ὁ οἶνος ὃν ἐπίομεν προήρχετο ἐξ ὁμοίας ἀμπέλου πρὸς τὴν ἐν τῷ περιφράγματι, δὲν ἠδυνήθην νὰ μὴ παρατηρήσω ὅτι ἦτο ῥαθυμία αὐτοῦ νὰ μὴ καλλιεργήσῃ καὶ προαγάγῃ αὐτὴν ταύτην. Ὁ εἷς τότε τῶν καλογήρων, αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ θεωρούμενος εὐφυέστερος, ὑπολαβὼν ἀπήντησεν εἰς γλῶσσαν ἰταλικήν, ἣν ὡμίλει ἀρκούντως ὀρθῶς, ὅτι ἀληθῶς ἡ γῆ ἦτο καλή, καὶ ὅτι ἠδύνατο νὰ θρέψῃ καλὰς ἀμπέλους, ἀλλά, προσέθηκε, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο δὲν προωδεύσαμεν πολύ. Αἱ σταφυλαὶ δύνανται νὰ κρέμωνται ἐκεῖ 10,000 ἔτη, ἀλλ' ὁ οἶνος δὲν θὰ κατασταθῇ ποτὲ ἕτοιμος πρὸς πόσιν. Εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην, ἐρρίψαμεν ἀμοιβαῖα πρὸς ἀλλήλους βλέμματα. Κλήματα ἀμπέλου μὴ ἀποφέροντα οἶνον ἕτοιμον πρὸς πόσιν, ἐφάνη ἡμῖν παράδοξόν τι καὶ γελοῖον. Δὲν ἠδυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὅτι Ἀθηναῖος ἠδύνατο νὰ εἴπῃ μεγαλειτέραν ἀνοησίαν, καὶ δὴ Ἀθηναῖος, οὗτινος τὴν ἀξίαν τοσοῦτον ἐξύψωσαν.

Ὡμιλήσαμεν εἶτα περὶ τοῦ ἄρτου, ὅστις δὲν ἐφάνη εἰς ἡμᾶς καλῶς κατεσκευασμένος. Ὁ διδάσκαλος εἶπεν, ὅτι τὸ αἴτιον ἦσαν οἱ μύλοι, διότι τὰ ὕδατα τοῦ Ἰλισσοῦ εἶχον διαμοιρασθῆ εἰς πολλοὺς αὐλακας, καὶ δὲν εἶχεν ἀρκετὸν ὕδωρ ἵνα καλῶς ἀλεσθῇ ὁ σῖτος. Καὶ διὰ τί δὲν μεταχειρίζεσθε ἀνεμομύλους; εἶπεν ὁ Δρελιγκοστών.

— Ναί, ἀπήντησε ψυχρῶς ὁ καλόγηρος, κατεσκευάσαμέν ποτε τέσσαρας ἐντὸς κοιλάδος, ἀλλ' οὐδὲ εἷς ἐχρησίμευσε.

Τοὺς λόγους τούτους ἀκούσας, ἀπέβαλον τὴν καλὴν δόξαν, ἣν εἶχον περὶ Ἑλλήνων. Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μὴ γελάσωμεν, καὶ νὰ μὴ εἴπωμεν πολλὰ μεταξὺ ἡμῶν λατινιστὶ περὶ τῆς ἀμαθείας τῶν νεωτέρων Ἀθηναίων. Ἐκεῖνοι ἐσιώπων καὶ ἐποίουν μορφασμούς. Ἐπιστεύσαμεν δὲ ὅτι ᾐσθάνοντο ὑπερηφάνειαν, ὅτι δῆθεν εἶπόν τι, τοῦτο δ' ἐπηύξησε τὰ ἡμέτερα σκώμματα. Ὁ διδάσκαλος ἐμειδία, καὶ δὲν ἔλεγε γρῦ. Ἀλλ' ὁ Βερταλδῆ, ὁ μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς σιωπηλὸς, ἐνόμισε καλὸν νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν ἤθελε νὰ κρίνῃ περὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ὡς ἡμεῖς, ὑπεστήριζε δὲ ὅτι οἱ Ἕλληνες κατειρωνεύοντο αὐτῶν, καὶ ὅτι διὰ τῶν ἀπαντήσεών των, αἵτινες κατὰ τὸ φαινόμενον ἐφαίνοντο ὡς παιδιαί, ἤθελον ν' ἀποστομώσωσι τὴν ἀδόλεσχον ἡμῶν ἀκριτομυθίαν καὶ ν' ἀπαλλαγῶσι τῶν ἐνοχλητικῶν ἐρωτήσεων, προσθέσας ὅτι δὲν ὑπάρχει σκῶμμα μᾶλλον ἐπιτηδειότερον τῆς προσπεποιημένης κουφότητος, οἵαν ἐκεῖνοι ἐπεδείκνυον, διὰ τῆς ὁποίας ψυχρῷ αἵματι σκώπτει τις τοὺς εὐφυΐαν ἐπιδεικνύοντας. Ἀλλ' εἰς μάτην ἔλεγε ταῦτα, ἡμεῖς ἐνομίζομεν ὅτι αὐτοὶ ἤθελον νὰ ἐπιδείξωσι νοῦν· ὄντως δὲ οὗτοι ἀκούοντες ἡμᾶς εἶχον τὸ πρόσωπον τόσον βλακῶδες καὶ σοβαρότητα τόσον ἀνόητον, ὥστε ἀδύνατον ἦτο νὰ φαντασθῶμεν τὸ ἐναντίον. Πρὸς τούτοις δὲ ὅταν ἤρχισα νὰ διηγῶμαι αὐτοῖς, ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις ἄλλοτε ἄνθρωπος ἔνδοξος καλούμενος Ἀλκιβιάδης, ὅστις ἐλεηλάτησε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἣν τότε ὠνόμαζον Βυζάντιον, ἐπεδείκνυον θαυμασμὸν ἐπὶ τῇ διηγήσει ταύτῃ. Ὅταν ἐπίσης ἐμνημόνευσα τῶν ὀνομάτων τῶν περιωνυμοτέρων ἀρχαίων κατοίκων, τοῦ Ὀλυμπιοδώρου, τοῦ Θρασυβούλου, τοῦ Ἁρμοδίου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος, διέκοπτον τὴν σειρὰν τοῦ λόγου μου καὶ ἠρώτων ἐὰν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἦσαν καλοὶ Χριστιανοί, καὶ ἂν κατήγοντο ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ ἂν ἦσαν ἄξιοι νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὸν Δημήτριον Βενιζέλον, Σταμάτην Παλαιολόγον καὶ Πολυμένον Ζαρλῆν· ἐν γένει δὲ εἰς ἕκαστον τῶν μεγάλων ἀνδρῶν οὓς ἀνέφερον μοὶ ἀντέτασσον τὰ ὀνόματα τῶν δημογερόντων τῆς πόλεώς των.

Ἐπὶ τέλους ὅμως ὁ καλόγηρος ἀφαιρῶν τὸ προσωπεῖον, καὶ οἱονεὶ δικαιολογῶν τὴν ὑπόνοιαν τοῦ Βερταλδῆ,

— Ἀδιαφορῶ περὶ τῶν Ἀλκιβιαδῶν ὑμῶν καὶ τῶν Ὀλυμπιοδώρων, εἶπε μετὰ πάθους ῥητορικοῦ· ὅστις ἤθελεν ἀναρτήσει τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ ἐκ τῆς γενναιότητος ἐκείνων ἢ ἐκ τῆς συνέσεως τοῦ Φωκίωνος, ἤθελεν εἶσθαι τόσον μωρὸς, ὅσον ὁ Σωκράτης ἦτο σοφός. Οὐδὲ εἷς ὑπάρχει τῶν Φράγκων τῶν ἐπισκεφθέντων τὰς Ἀθήνας, καὶ ἰδόντων τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, τὴν τοσοῦτον ἀλλοίαν τῆς ἀρχαίας, ὅστις δὲν ἐλεεινολόγησε τὴν θέσιν ἡμῶν, καὶ δὲν ἔδειξε λύπην ἐπὶ τῇ θέᾳ πόλεως τόσον περιωνύμου, ἁρπαγείσης ὑπὸ τῶν Βαρβάρων, καὶ ὅστις ἐξ εὐσεβοῦς ζήλου ἐλαυνόμενος δὲν ἀφῆκε φωνὴν κατὰ τῆς φιλοδοξίας τῶν ὑμετέρων ἡγεμόνων οἵτινες κατασπαράττουσιν ἀλλήλους, ἀντὶ συνασπιζόμενοι ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἰδίου αὐτῶν συμφέροντος νὰ ἐγείρωσι τὰ ὅπλα κατὰ τῶν ἀπίστων. Τοιαῦτα εἶναι τὰ αἰσθήματα καὶ οἱ λόγοι ὅλων τῶν περιηγητῶν, τοὺς ὁποίους βλέπομεν. Ἀλλ' ὁποῖον τὸ κέρδος, τὸ ἐκ τῆς ματαίας ταύτης μακρολογίας; Καὶ ἐπὶ 500 ἔτη

δύνασθε ἀνωρελῶς νὰ ὁμιλῆτε παρ' ὑμῖν περὶ τῆς κακῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δυνάμεως τῶν χριστιανῶν σας, ἀλλ' ἡ θεραπεία δὲν ἐπέρχεται ταχέως. Οἱ ἡμιμαθεῖς τῶν χωρῶν ὑμῶν περιπαίζουσι τὴν ἀμάθειάν μας. Ἀλλ' ἔχουσιν ἄρά γε δίκαιον; Ἡμεῖς δὲν ἀρκεῖ ὅτι μετεδώσαμεν εἰς ὑμᾶς ἐπὶ παλαιοτέρων χρόνων τὰ φῶτα τῶν καλλιτέρων ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπελάθεσθε τῶν μαθημάτων τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Ἐπικούρου καὶ τῆς λοιπῆς χορείας τῶν ἀρχαίων σοφῶν, ἡμεῖς ἀπεστείλαμεν καὶ δεύτερον πρὸς ὑμᾶς περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος τὸν σοφὸν Ἀργυρόπουλον, Θεόδωρον Γαζῆν, Γεώργιον Τραπεζούντιον, Γεώργιον Γεμιστὸν καὶ Ἀνδρόνικον [Κάλλιστον]. Φαίνεσθε ἐκπληττόμενοι εἰς τοὺς λόγους μου· ἀλλὰ τίνας ἐκλαμβάνετε ὄντας τοὺς Ἀθηναίους; Ὅπως καταστήσω ὑμᾶς ἀναπολογήτους, φυλάττω ὡς ὕστατον ν' ἀναφέρω τὸν περιφανῆ καλόγηρον Βησσαρίωνα, ὃν εἷς τῶν Ἠπῶν ὑμῶν ἀνηγόρευσε Καρδινάλιον καὶ ἔπεμψεν ἀπεσταλμένον εἰς Γαλλίαν ὅπως ἐξομαλύνῃ τὰς διαφορὰς τὰς ἀναφυείσας μεταξὺ τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου ΙΑ' καὶ τοῦ Καρόλου, τελευταίου δουκὸς τῆς Βουργουνδίας. Νομίζετε ὅτι ὑμεῖς εἶσθε οἱ μόνοι θηματοφύλακες τῆς ἱστορίας; Ἴσως δὲν γνωρίζετε ὅτι ὁ Ἠπᾶς κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Ἕλληνος Βησσαρίωνος ἔπραξεν ὅ,τι εἰς οὐδενὸς ἑτέρου Καρδιναλίου τὴν κηδείαν, παρευρεθεὶς κατ' αὐτὴν παρὰ τὴν ἐθιμοταξίαν τῆς αὐλῆς τῆς Ῥώμης. Δὲν θέλω νὰ στοιχηματίσω, ὅτι καίπερ γνῶσται τῆς λατινικῆς δὲν ἠκούσατέ ποτε τὸ ἱστορικὸν τοῦτο.

Μάθετε προσέτι καὶ τὸ ἑξῆς· ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἦτο φιλόσοφος Πλατωνικός, ὁ δὲ Γεώργιος Τραπεζούντιος φιλόσοφος Περιπατητικός. Αἱ δύο αὗται φιλοσοφικαὶ αἱρέσεις ὑφίστανται ἔτι παρ' ἡμῖν ἐχθραὶ πρὸς ἀλλήλας ὅπως καὶ τὸ πάλαι. Ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος ἔγραψε κατὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Πλάτωνος, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι τὸ θαυμάσιον αὐτοῦ σύγγραμμα θὰ περιῆλθεν εἰς χεῖράς σας, καὶ θὰ ἔδωσε τὴν κυρίαν ἀφορμὴν ἔκτοτε νὰ εἰσαγάγητε εἰς τὰ σχολεῖά σας τὸν Ἀριστοτέλην. Ἔλθετε εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔλθετε εἰς Σινώπην, περιώνυμον λιμένα τῆς Μαύρης θαλάσσης, ἐκεῖ θὰ ἴδητε καθηγητὰς φιλοσοφίας, δυναμένους νὰ διδάξωσιν ἐπὶ 10 ἔτη τοὺς ὑμετέρους. Ἐκ μετριοφροσύνης δὲν ἀναφέρω τοὺς ἐν Ἀθήναις· θὰ πληροφορηθῆτε περὶ τούτου. Σχολεῖα λοιπὸν λειτουργοῦντα ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς τρισὶ πόλεσιν, ἃς ὠνόμασα. Εἰς τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος δὲν θηρεύουσιν ἑτέραν ἐπιστήμην εἰμὴ τὴν διδάσκουσαν τὴν καταφρόνησιν τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων καὶ τὴν ἐπιδίωξιν τῶν οὐρανίων. Ἅπασα ἡ φιλοσοφία ἡμῶν συνίσταται εἰς τὴν ἀπόκτησιν γνώσεων καὶ εἰς τὴν ἀποστροφὴν τοῦ κακοῦ· ἡ δὲ ἡμετέρα θεολογία εἰς τὴν προσευχήν. Ὁ μέγας Ἀπόστολος, ἐξ οὗ πρῶτον ἡ πόλις ἡμῶν ἔμαθε τὰ δόγματα τοῦ χριστιανισμοῦ, δὲν ἐνέπνευσεν ἔτεροντι εἰς τὰς καρδίας μας· περὶ τὰ δύο ταῦτα στρέφεται τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἀντικείμενον τῶν σοφῶν ἐπιστολῶν, ἃς ἀπέστειλεν εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ὡς πρὸς ὑμᾶς δὲ, ὁποῖος εἶναι ὁ καρπὸς τῆς πονηρᾶς ὑμῶν εὐγλωττίας, καὶ τοῦ συγκεχυμένου ἐκείνου πατάγου τῶν σχολείων σας, τῶν ματαίων καὶ ἐπιμόνων διαμφισβητήσεων τῶν διδασκάλων σας, τῶν χιμαιρικῶν ἐκείνων πραγματειῶν ἐπὶ τῆς ὕλης, ἃς ὀνομάζετε περιέργους, ἡμεῖς δὲ γελοίας; Τὸ πλεῖστον τῶν ζητημάτων τῆς φυσικῆς εἶναι ἔριδες ἄχρηστοι τὴν περιέργειαν μόνον θεραπεύουσαι. . . . Ὅλαι δὲ αἱ λεπτολογίαι τῶν σχολείων σας ἀπέβησαν ἢ ἡ πηγή, ἢ τὸ στήριγμα νέων καὶ παραδόξων αἱρέσεων, τερατωδῶν δοξασιῶν, συμμαχιῶν καὶ ἐμφυλίων πολέμων, καὶ ἀδικιῶν τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς δικαιοσύνης. Ἀφ' ἧς ἀπεδιώξατε ἐκ τῶν σχολείων σας τὸν Πλάτωνα καὶ εἰσηγάγετε τὸν Ἀριστοτέλην, πόσοι ἐκ τῶν ὑμετέρων διδακτόρων τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας δὲν ἠθέλησαν νὰ καταστήσωσι τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Περιπατητικοῦ τούτου φιλοσόφου τὸ θεμέλιον τῶν δογμάτων τοῦ χριστιανισμοῦ, καταλιπόντες τὰς Γραφὰς, καὶ θέσαντες τὰ πάντα εἰς ἀμφιβολίαν, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ; Ἡμᾶς ὅμως ἐνταῦθα δὲν κατέλαβεν εἰσέτι ἡ μανία τῆς ἀποδοχῆς τῶν γνωμῶν τῶν φιλοσόφων τούτων· ἂν καὶ κατάγωνται ἐκ τῆς χώρας ἡμῶν καὶ ἐδίδαξαν ἐνταῦθα, πρῶτοι φεύγομεν κατ' αὐτῶν, ὁσάκις ὁ ὀρθὸς λόγος ἐπιτάσσει.

Ἀφοῦ ὡμίλησα τί πράττομεν ἐν εἰρήνῃ ἐνταῦθα, ἴδωμεν ἂν καὶ τὰ πολεμικὰ ἡμῶν ἔργα ἔχωσί τινα ὑπεροχὴν ὡς πρὸς τὰ ὑμέτερα. Δὲν ἀνέρχομαι εἰς τοὺς παλαιοὺς αἰῶνας· πρὸ 464 ὅμως ἐτῶν κατετροπώσαμεν τὸν ὡραιότερον ὑμῶν στόλον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ἐν Μακεδονίᾳ.[1] Τὰ δὲ ὅπλα ὑμῶν ἅπαξ μόνον ὑπερίσχυσαν τῶν Ἑλληνικῶν κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τότε δι' ἐπιχειρήματος μεστοῦ ἀσεβείας. Διότι ὁ στρατὸς, ὃν ἡ συμμαχία ὑμῶν συνήθροισε 15 ἔτη μετὰ τὴν παρὰ τὸν Στρυμόνα ἧττα καὶ ὥπλισε πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἁγίας Γῆς, ἀφικόμενος εἰς Ζάραν τῆς Δαλματίας, ἀνάνδρως ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀντὶ νὰ πορευθῇ εἰς Παλαιστίνην ὡς εἶχε διακηρύξει. Οὕτω δὲ προδίδοντες τοὺς πόθους τῆς σταυροφορίας ἐκείνης καὶ καταχρώμενοι τὰς συνεισφορὰς τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἃς προσήνεγκεν ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ πολέμου, διευθύνθητε ἀπρυσδοκήτως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἣν κατελάβετε παρὰ τὸ δημόσιον δίκαιον, καὶ παρὰ τὴν εὐσεβῆ ἐλπίδα τῶν ἐντίμων πολιτῶν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Αὐτόθι δὲ ἀνηγορεύσατε δύο ἢ τρεῖς αὐτοκράτορας, ὧν εἷς διὰ τῆς κεραλῆς του ἐξιλέωσε τὸ ἔγκλημα τῆς ἁρπαγῆς.

Ὅταν δὲ ἡ αὐτοκρατορία ἡμῶν ἤρξατο αἰσθανομένη τὴν ὁρμὴν τῶν ὀθωμανικῶν ὅπλων, ἐὰν ἠκούετε τὴν φωνὴν τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς θρησκείας ἠθέλατε συνενώσει τὰς δυνάμεις ὑμῶν πρὸς τὰς ἡμετέρας ὅπως καταστρέψητε ἐν αὐτῇ τῇ πηγῇ αὐτοῦ κακόν, ὅπερ δι' ὑμᾶς θὰ ἔχῃ ὀλεθριωτάτας συνεπείας.

Ἰδοὺ δὲ τί ἐπράξατε ὑπὲρ ἡμῶν. Οἱ Γενουήνσιοι ἐχορήγησαν εἰς τὸν Μουρὰτ Α' πρὸ 308 ἐτῶν[1] πλοῖα πρὸς διάβασιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην, προσάψαντες αἰωνίαν κηλίδα εἰς τὸ χριστιανικὸν ὄνομα. Αἱ συνωμοσίαι ὑμῶν καὶ αἱ φατρίαι ἀφήρεσαν καὶ αὐτὴν τὴν βοήθειαν ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους ἥρωας. Καὶ τότε δὲ, ὅτε ἐπιστεύσαμεν ὅτι ἀφεύρομεν τὸν μόνον ἡμῶν ἐλευθερωτὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σκενδέρμπεη, ὁ πάπας Πῖος Β', ὁ ὁποῖος εἶδεν ὅτι ὁ ἀνὴρ εἶχε θέσει εἰς τὴν πλάστιγγα τὴν τύχην τῶν Ὀθωμανῶν, διέκοψε τὰς προσόδους αὐτοῦ καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἡσυχάσῃ εἰμὴ ἀφοῦ ἀπέτρεψεν αὐτὸν τοῦ ἱεροῦ πολέμου, καὶ ἔφερεν εἰς Ἰταλίαν, ὅπως ἀναμίξῃ εἰς τὰς ἔριδας τῶν χριστιανῶν· σκοπὸς δὲ ἦτο ὅπως διώξῃ τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Νεαπόλεως.

Μετά τινα χρόνον πόσον ἀναξίως ὑπεδέχθητε καὶ ἀνάνδρως μετεχειρίσθητε τὸν πρίγγιπα Ζιζίμ, πρωτότοκον υἱὸν τοῦ Μωάμεθ Β', τοῦ προστάτου τῆς ἡμετέρας πόλεως; Αὐτὸς ὁ δυστυχὴς Ζιζίμ, ἀπομακρυνθεὶς τοῦ κράτους ὑπὸ στάσεως στρατιωτικῆς, ἔτρεξεν εἰς Εὐρώπην, ἕτοιμος ν' ἀνοίξῃ εἰς τὰ ὅπλα ὑμῶν τοὺς κόλπους τῆς Τουρκίας. Σεῖς ὅμως ἔνοχοι ἐνώπιον τῆς Χριστιανωσύνης οὐ μόνον κατεφρονήσατε τὴν πρόσφορον αὐτὴν εὐκαιρίαν, ἀλλ' εἰς τὴν νωθρότητα προσεθέσατε τὴν ἀπιστίαν, διαφθείσαντες τὸν ἀτυχῆ αὐτὸν πρίγγιπα διὰ φαρμάκου. Πρὸς τιμήν σας δὲν ἀναφέρω τοὺς μνημονεύοντας τὸ τοιοῦτον συγγραφεῖς. Οὕτω δὲ ἠπατήσατε τὴν Ἑλλάδα, ἥτις ἀνέμενε τὴν ἔλευσίν του, καὶ ἥτις ἐθεώρει αὐτὸν ὡς τὴν μόνην πηγὴν τῆς ἀποκαταστάσεώς της· ἠπατήσατε δὲ καὶ τοὺς Τούρκους, τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν μερίδα του. Οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ πρίγγιπες ἀναμιμνησκόμενοι τὸ πάθημα τοῦ Ζιζίμ, οὐδέποτε ἐπ' οὐδεμιᾷ καταδιώξει θὰ σπεύσωσι νὰ ἔλθωσι πρὸς ὑμᾶς.

Ὡς πρὸ ἡμᾶς δὲ παρατηροῦμεν ὅτι δὲν λείπει ἡ ἀνδρεία, ἀλλ' ἡ ὥρα ἡ κατάλληλος. Ἡ ἀνδρεία τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους δὲν ἐξέκλινε τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς ἀξίας· μήπως ἔτι καὶ νῦν στρατοὶ Ἑλληνικοὶ δὲν μάχονται κατὰ τῶν στρατῶν σας καὶ δὲν ὑποτάσσουσι τὰς ἐπαρχίας σας; Δὲν δύνασθε ν' ἀρνηθῆτε ὅτι οἱ ὀθωμανικοὶ στρατοὶ δὲν συνίστανται ἐκ τῶν παίδων τῆς φυλῆς ἡμῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα Γενίτσαρος δὲν ἀφαιρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς, καὶ δὲν καταστρέφει τὴν δύναμιν τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τῆς γενέσεως. Καὶ ἐκ τίνος χώρας κατάγεται ὁ Σουλτάνος ἀφ' ἧς πρὸ τόσων γενεῶν ἐγκατέστησαν οἱ Τοῦρκοι ἐν Κωνσταντινουπόλει; μήπως συνηθέστατα Ἑλληνίδες δὲν ἔδωκαν διαδόχους τοῦ θρόνου; Δὲν ἀνατρέχομεν εἰς παλαιοτέρους χρόνους· αὐτὴ ἡ Χουνκιὰρ-Ἀζακὶ, ἢ ἡ πρώτη Σουλτάνα τῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις εἶναι σήμερον τὸ μόνον ἀντικείμενον τῶν ἐρώτων τοῦ Μωάμεθ Δ' καὶ μήτηρ τοῦ μικροῦ πρίγγιπος, ὃν θεωροῦμεν σήμερον ὡς διάδοχόν του, εἶναι ἐκ γενετῆς Ἑλληνὶς, αἰχμαλωτισθεῖσα κατὰ τὴν λεηλασίαν τῆς Ῥεθύμνης τῆς Κρήτης πρὸ εἴκοσι καὶ ἑνὸς ἐτῶν. Ἓν σχεδὸν εἴμεθα ἔθνος τοῦ αὐτοῦ αἵματος· ἐπῆλθε καὶ ἐνταῦθα ὅτι εἰς τοὺς Σάξωνας καὶ Ἄγγλους, τοὺς Γότθους καὶ Ἰσπανοὺς, εἰς τοὺς Γαλλάτας καὶ τοὺς Φράγκους. Καὶ ἂν ὁ Θεὸς ἤθελεν εὐδοκήσει ν' ἀσπασθῶσιν οἱ Τοῦρκοι τὸν χριστιανισμὸν, καὶ οὕτω νὰ παύσῃ ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν θρησκευμάτων, ἡ ἐπενεγκοῦσα καὶ διαφορὰν ἠθῶν ἀσυνδιαλλάκτων, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἔτι καὶ νῦν ἰσχυρότερος τῶν πρώτων αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. . . .

Λέγετε ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ σας τιμωρήσῃ διὰ τῶν δυσπραγιῶν αἵτινες ἐπέρχονται καθ' ὑμῶν. Βελτιώσατε ἑαυτούς. Διατί λοιπὸν δὲν κατευνάζετε τὴν ὀργήν του ὑπήκοντες εἰς τὸ προστάγματά του. Σεῖς ὅμως οὐδέποτε θέλετε συνετισθῆ. Ἡμεῖς δ' ἐν τῷ δικαίῳ εἴμεθα ἐρωτῶντες ὑμᾶς ποῦ εἶναι ὁ μέγας ἐκεῖνος νοῦς καὶ ἡ ἰδιάζουσα ἐκείνη ἀξία, ἡ ὑμᾶς ὑψοῦσα ὑπεράνω τῶν Ἑλλήνων;—

Ταῦτα εἰπόντος τοῦ καλογήρου, ὁ διδάσκαλος λαμβάνει τὸν λόγον καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς ἡμᾶς,

— Παρέλειψεν, εἶπε, νὰ σημειώσῃ τι ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀνδρείας τῶν Γενιτσάρων Ἑλλήνων. Ἐὰν ἠθέλαμεν νὰ προξενήσωμεν πάταγον περὶ τῆς ἀνδρείας τῶν Ἑλλήνων, ἤρκει νὰ μνημονεύσωμεν τριῶν ἐκ τῶν σημερινῶν ἡμῶν ἡρώων, ὧν ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ τόλμη ἀνεφάνη εἰς τὸν πόλεμον τῆς Κρήτης, οἷον τοῦ Ζυμπὶ (Σήφη), τοῦ Βαλσάμου καὶ τοῦ Καλάμου· οἱ δύο πρῶτοι εἶχον τὴν διοίκησιν ἑνὸς συντάγματος, ὁ ἕτερος δὲ τὸν τίτλον λοχαγοῦ. Καὶ οἱ τρεῖς ὑπηρέτησαν τοὺς Ἐνετοὺς μετὰ τοσούτου θάρρους

1. Ἔννοεῖ ἴσως τὴν ἔξωσιν τῶν Σικελῶν ἐκ Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Βρανᾶ τῷ 1185, 7 Νοεμβρ. καὶ τὴν ἧττάν αὐτῶν ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Δημητρίτση περὶ τὸν Στρυμόνα· τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ κατωτέρω, ἔνθα λέγει ὅτι 15 ἔτη μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἤρξατο ἡ σταυροφορία.

1. Εἰς τὸν Μουρὰτ Β' τῷ 1411 παρεχώρησαν οἱ Γενουήνσιοι ἢ οἱ Ἐνετοὶ πλοῖα.

καὶ φρονήσεως, ὥστε ἐφήλκυσαν τὸν θαυμασμὸν καὶ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Χριστιανῶν. Πληροφορηθῆτε περὶ αὐτῶν, ἐὰν ἐπισκεφθῆτε τὴν Κρήτην.'—

Ἡ ἔκπληξις ἣν παρήγαγεν ἡ ἀπολογία αὕτη τῶν Ἑλλήνων εἰς ἡμᾶς ἦτο μεγίστη, τοσοῦτο μᾶλλον, διότι ὑπελάβομεν ἐκ τῶν προτέρων τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ὡς ἄγαλμα. Ἐταπείνωσε τὴν σοφὴν ἡμῶν ὀμήγυριν, ἥτις ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ συγγνώμην ἐπὶ τῇ ἀδίκῳ ἐκτιμήσει τῆς ἀξίας τῆς νέας Ἑλλάδος. Ὁ ἔξοχος αὐτὸς ἀνὴρ ὠνομάζετο Δαμασκηνὸς ἱερομόναχος, περὶ τοῦ ὁποίου καλῶς εἶχε κρίνει προηγουμένως ὁ Βερταλδῆ. Ὁ Δαμασκηνὸς ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς ὅτι διὰ παρομοίων λόγων ἀντιπαρετάσσετο κατὰ τῆς μεγαλαυχίας πολλῶν περιηγητῶν. Καὶ ἐὰν συνεχέστερον ἔβλεπε τοιούτους, ἡ τιμὴ τῆς Ἑλλάδος ἤθελεν ἀνορθωθῆ.....

Ὁ Δαμασκηνὸς ὡμίλει τὴν ἑλληνικὴν ὀρθῶς, τὴν τουρκικὴν, τὴν λατινικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν, διέφυγον δὲ τῆς γλώσσης αὐτοῦ καί τινες λέξεις τῆς γαλλικῆς.... Εἶναι φίλος στενὸς τοῦ ἐν Ἀθήναις Βενεδικτίνου πάτερ Σιμὼν, καὶ εἷς τῶν νῦν καθηγητῶν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θεολογίας· ἐκ μετριοφροσύνης δὲ δὲν ἐμνημόνευσε προηγουμένως ἑαυτοῦ. Οἱ ἕτεροι δύο εἶνε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ Δημήτριος Βενιζέλος. Ἐπειδὴ δ' αἱ γνώσεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου εἶναι περιωρισμέναι, τὰ μαθήματα αὐτοῦ περιορίζονται εἰς χριστιανικὰς συμβουλάς. Ἕκαστος διδάσκει κατ' οἶκον, λαμβάνων δίδακτρα τὴν ἐθελουσίαν προσφορὰν τῶν φοιτώντων μαθητῶν.

Ἀποχωρισθέντες τῶν καλογήρων καὶ τοῦ διδασκάλου μετὰ ἀπείρου φιλοφροσύνας ἠκολουθήσαμεν τῷ ὁδηγῷ ἡμῶν ἐλθόντι εἰς ἀνεύρεσίν μας, ὁ ὁποῖος ὡδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὴν Πύλην τοῦ Διπύλου».

Οἱ σύγχρονοι ἐπικριταὶ τοῦ Guillet, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπικρίσεων ἃς ἐπήνεγκον κατὰ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, ὧν πολλαὶ βάσιν εἶχον πάθος καὶ φθόνον, ἔρριψαν τὰ βέλη των καὶ ἐπὶ τῆς ἀπολογίας ταύτης· ὁ δὲ Guillet ἀπολογούμενος ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς β' ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου του λέγει, ὅτι τὴν ἀπολογίαν ταύτην εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὅτε ἔγραφεν, ὅτι πολλάκις ἴσως μετεχειρίσθησαν αὐτὴν οἱ ἐν Ἀθήναις λόγιοι καὶ ὅτι εἶναί τι πραγματικόν· θὰ ἦτο δὲ ἄλλως δι' αὐτὸν μεγάλη τιμὴ ἂν ἠδύνατο νὰ μαντεύσῃ ἢ νὰ ἐφεύρῃ τοιούτους λόγους ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων· τοιοῦτόν τι ὅμως δὲν ἐγένετο, ἀλλὰ καλῇ τῇ πίστει μετέφερεν εἰς τὴν γαλλικὴν ὅ,τι εἶχεν ὑπ' ὄψιν του. Καθὰ δὲ ἀνωτέρω παρετηρήσαμεν ὁ Guillet ἔκαμε καλὴν χρῆσιν καὶ ἔντιμον τῶν διαφόρων πηγῶν, ἃς εἶχεν εἰς χεῖράς του, οὐδὲν προσθέσας ἢ δημιουργήσας, ἀλλὰ μόνον καταγράψας ὅ,τι εὗρε σχετικὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς.

Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐκ πολλῶν λόγων τεκμαιρόμενοι, παραδεχόμεθα ὅτι ἡ ἀπολογία αὕτη εἶναι προϊὸν τῶν σκέψεων Ἕλληνος λογίου ἀνδρός· αἱ ἐν αὐτῇ σκέψεις καὶ γνῶμαι πολλάκις καὶ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἐπανελήφθησαν· φαίνεται δὲ νὰ ἐγράφη ὑπό τινος τῶν ἐν Ἀθήναις κληρικῶν λογίων καὶ διεκοινώθη εἰς τοὺς ἐν τῇ πόλει διαμένοντας καπουτσίνους, πρὸς τοὺς ὁποίους συνεδέοντο διὰ φιλικῶν σχέσεων.

Ἂν ὁ ἱερομόναχος Δαμασκηνὸς εἶναι ὄντως πραγματικὸν πρόσωπον ἢ μὴ δὲν δυνάμεθα ἄλλοθεν νὰ βεβαιώσωμεν· ὁ Babin δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομά του, ὁ Guillet ὅμως καὶ ἀλλαχοῦ μνημονεύει τοῦ ἀνδρὸς ὡς ὄντος αὐτῷ ἄλλας πληροφορίας ἱστορικὰς περὶ Ἀθηνῶν, καὶ ὡς ἐφημερίου τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς ἐκκλησίας, ἥτις τότε ἦτο ἡ παρὰ τὴν νῦν μητρόπολιν ἐκκλησία.

Ὡς πρὸς αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν ἀπολογίαν παρατηροῦμεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν αὐτὴν αὐστηρῶς· ἀρκεῖ ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐγράφη, χρόνους δουλείας καὶ παθημάτων, καθ' οὓς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος οὐδεμίαν διέβλεπεν ἐλπίδα σωτηρίας εἰς ἑαυτό, καθ' οὓς ἠσθάνετο μὲν ὅτι ἠδύνατο νὰ διαπράξῃ τι, ἔχον τὴν συνδρομὴν τῶν εὐρωπαίων, ἔβλεπε δὲ αὐτοὺς ἀκινητοῦντας καὶ ἀναισθητοῦντας εἰς τὰ παθήματα τῶν Χριστιανῶν, ὅπως κατανοήσωμεν καὶ τὴν σφοδρότητα τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν ἐνιαχοῦ διαφαινομένην μεγαλαυχίαν. Περὶ τῶν ἐν τῇ ἀπολογίᾳ ἱστορικῶν παραδειγμάτων, κυρίως δὲ τῶν φιλοσοφικῶν δοξασιῶν, ἔνθα φαίνεται μικρά τις ἀντίφασις ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν περιπατητικῶν καὶ σχολαστικῶν, δὲν εἶναι βεβαίως ἐνταῦθα ὁ τόπος νὰ γράψωμέν τι.

Ὡς πρὸς τὸ σύγγραμμα δὲ τοῦ Guillet, σημειοῦμεν ἐν γένει ὅτι καίτοι δὲν φέρει τὸν τύπον τῆς ἀκριβείας ἐνιαχοῦ καὶ τῆς ἐντελοῦς ἐρεύνης καὶ παρατηρήσεως, εἶναι πηγὴ πολλῶν πληροφοριῶν περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τοπογραφίας τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοὺς Τούρκους, ἀξία νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ μέλλοντός ποτε νὰ γράψῃ ἐκτενῆ ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἀξίαν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς πόλεως ταύτης.

Α. Μηλιαρακης.

1. Περὶ τούτων ὁ Guillet εἰς τὸ περὶ Κρήτης λέγει (σελ. 451)· «Οἱ ἀνδρεῖοι συνταγματάρχαι Ζωμπὶ καὶ Βάλσαμος καὶ ὁ λοχαγὸς Κάλαμος, ... ὧν θὰ διηγηθῶ μίαν ἡμέραν τὰ ἔργα, ἦσαν Σφακιανοί.»

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΠΑΠΠΑΧΡΗΣΤΟΣ

Τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1828 ὁ Αὐτοκράτωρ Νικόλαος, ἐλθὼν εἰς Βάρνην, κατεχομένην τότε ὑπὸ Ῥωσσικοῦ στρατοῦ, ἀπέπλευσεν ἐκεῖθεν ἐπὶ πλοίου ἱστιοφόρου, διευθυνόμενος εἰς Ὀδησσόν. Κατὰ τὸν πλοῦν τρικυμία φοβερὰ ἐκραγεῖσα ἤγαγεν ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τὸ κομίζον τὸν Αὐτοκράτορα πλοῖον. Ἡ τρικυμία ἦν πράγματι ἐξ ἐκείνων τῶν ἐκτάκτων καὶ σπανίων ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ Μαύρῃ θαλάσσῃ τρικυμιῶν. Ἔνθεν μὲν λυσσώδης καταιγὶς, ὑετὸς μετὰ χιόνος, ψῦχος δριμὺ καὶ παχυτάτη ὁμίχλη, ἔνθεν δὲ ἡ παρουσία τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀναμιγνυομένου εἰς τὴν τοῦ πλοίου κυβέρνησιν καὶ δίδοντος διαταγὰς, οὐχὶ τὰς καταλληλοτέρας, παρέλυε πάσας τὰς προσπαθείας τοῦ τε πληρώματος καὶ τῶν κυβερνώντων. Ἐπί τινα χρόνον οὐδεὶς τῶν πλεόντων ἐγίνωσκε ποῦ τὸ πλοῖον, παραδοθὲν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐξαγριωθέντων στοιχείων, ἐφέρετο, ὅτε αἴφνης μετὰ φρίκης ἀνεγνώρισαν ὅτι παρέθιγον τὴν ἀκτὴν οὐχὶ μακρὰν τοῦ στομίου τοῦ Βοσπόρου. Φοβερώτερος ἀπέβη ὁ κίνδυνος· τότε, διότι τὸ πλοῖον ἢ θὰ κατεσυντρίβετο μετ' ὀλίγον ἐπὶ τῶν βράχων τῆς ἀφιλοξένου ἐκείνης ἀκτῆς, ἢ, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς προκειμένης ἀπωλείας, θὰ ἠναγκάζετο νὰ ζητήσῃ σωτηρίαν ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ Βοσπόρου, ὅπου ἀναποφεύκτως θὰ ἠχμαλωτίζετο ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀποβάλει πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας. Διὸ ἀφοῦ εἰς πολλοὺς τῶν περὶ αὐτὸν ἔδωκεν ἰδιοχείρως συντεταγμένην τὴν τελευταίαν του θέλησιν, ἀφορῶσαν τὴν τοῦ θρόνου διαδοχὴν, ἐπὶ σκοπῷ ὅπως ὁ σωθεὶς παραπέμψῃ ταύτην ὅπου ἔδει, διέταξε τὸν πλοίαρχον νὰ εἰσορμήσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ τυχούσης ἀνάγκης νὰ ἀνατινάξῃ τὸ πλοῖον εἰς τὸν ἀέρα.

Τότε ἀξιωματικός τις τοῦ ναυτικοῦ ἐκ τῶν κατωτέρων τοῦ πλοίου, Παππαχρῆστος καλούμενος καὶ Ἕλλην τὸ γένος, σταθεὶς μετὰ παρρησίας ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκράτορος λέγει· «Μεγαλειότατε! ἀναλαμβάνω ἐγὼ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ σώσω τὸ πλοῖον, ἐγγυῶμαι δὲ νὰ ἀποφύγω καὶ τοὺς βράχους τούτους καὶ συνάμα τὴν ἐπικρεμαμένην ἅλωσιν, ἂν ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης εὐδοκήσῃ νὰ διατάξῃ ὅπως ἐγὼ μόνος κυβερνήσω τὸ πλοῖον μέχρι τοῦ πρώτου Ῥωσσικοῦ λιμένος.» Ὅτε δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ, ὑποχωρήσας εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ αὐθάδους ἀξιωματικοῦ ὠνόμασε τοῦτον πλοίαρχον, καὶ ἔδωκεν ἀμέσως τὰς ἐπὶ τούτῳ διαταγὰς, «Τώρα, ὡς Κυβερνήτης, ἐκφωνεῖ ὁ ἀρτιχειροτόνητος αὐθαδέστερον, τώρα ἀπαιτῶ νὰ κατέλθῃ ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης μεθ' ὅλης τῆς συνοδίας Της εἰς τὰ ἐνδότερα δωμάτια καὶ νὰ μὴ ἀποχωρήσῃ μέχρι δευτέρας μου διαταγῆς.» Τοῦ δὲ Αὐτοκράτορος δυσπειθήσαντός πως: «Μεγαλειότατε, παρετήρησε γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ ὁ Παππαχρῆστος, εἶμαι Κυβερνήτης τοῦ πλοίου κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, αἱ δὲ διαταγαὶ τοῦ πλοιάρχου ἐκτελοῦνται ἀνεγκλήτως καὶ ἐν ἀκαρεῖ.» Ἐπὶ τοιαύτῃ ἐλευθεροστομίᾳ ὁ ἱππότικὸς Νικόλαος, δοὺς μὲ τὴν δεξιὰν τὸ νεῦμα τῆς στρατιωτικῆς εὐλαβείας, κατῆλθεν εἰς τὰ δωμάτια, μεθ' ὅλων τῶν ἀκολούθων του.

Τότε ἤρξατο ὄντως τιτανικὴ κατὰ τῶν στοιχείων πάλη. Ἀξιωματικοί τε καὶ ναῦται, ἐμψυχωθέντες ἐκ τοῦ θάρρους, τῆς πεποιθήσεως καὶ τῆς ἀταραξίας τοῦ Παππαχρήστου, ἐτέλουν θαύματα καρτερίας καὶ αὐταπαρνήσεως ὑπὸ τὸν νέον τοῦ πλοίου κυβερνήτην. Μετὰ πολύωρον ἀγῶνα κατώρθωσεν ὁ Παππαχρῆστος νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς ξηρᾶς, πρὸς δὲ τὴν νύκτα ἐδυνήθη νὰ δώσῃ εἰς τὸ πλοῖον καί τινα τακτικὴν ὁπωσοῦν διεύθυνσιν. Ἐν τούτοις ἡ τρικυμία ἐξηκολούθει μαινομένη καθ' ὅλην τὴν νύκτα.

Τὴν ἐπαύριον ἐπῆλθε μικρά τις ὕφεσις, ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ δυσανασχετῶν ἐν τοῖς δωματίοις καὶ θέλων νὰ ἀναβῇ ἐπὶ τὸ κατάστρωμα, ἔστειλε νὰ ζητήσῃ ἐπὶ τούτῳ τὴν ἄδειαν *ἀπὸ τὸν κακὸν Πάπαν*, ὡς ὠνόμασε τὸν Παππαχρῆστον. Ἀλλ' οὗτος δὲν τῷ ἐχορήγησε τὴν ἄδειαν, εἰπὼν ὅτι ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, αὐτὸς ἐκεῖνος θὰ προσκαλέσῃ τὸν Αὐτοκράτορα ἐπὶ τὸ κατάστρωμα. Ἔμεινε λοιπὸν καὶ ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν περφυλακισμένος ὁ Νικόλαος. Ἐν τούτοις τὸ θάρρος καὶ αἱ ἡρωϊκαὶ τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν ναυτῶν προσπάθειαι ὑπερίσχυον βαθμηδὸν τῆς τρικυμίας αὐτῆς. Ὁ Παππαχρῆστος οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐγκατέλιπε τὴν θέσιν του, ὁμοίως καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ναυτῶν, μόνον δὲ περὶ τὸ ἑπόμενον μεσονύκτιον ἐλαττωθείσης ὁπωσοῦν τῆς μεγάλης τοῦ ἀνέμου ὁρμῆς, ἐδυνήθησαν νὰ ἀναπνεύσωσι μικρὸν ὅλοι.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὸ πλοῖον, ἐκτὸς κινδύνου ἤδη τυγχάνον, ἐλοξοδρόμει ὑπὸ ἄνεμον ἠπιώτερον ἐπὶ ἀγρίας ἔτι τὴν ὄψιν καὶ καχλαζούσης θαλάσσης. Τότε μόνον ἀποφασίσας ὁ Παππαχρῆστος νὰ ἐγκαταλίψῃ ἐπ' ὀλίγον τὴν θέσιν του κατῆλθε παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι καὶ Τὸν προσεκάλεσεν ἐπὶ τὸ κατάστρωμα, ἀφοῦ πρῶτον ἐζήτησε συγγνώμην διὰ τὴν τολμηρὰν συμπεριφοράν του. Ὁ Αὐτοκράτωρ εἰς ἀπάντησιν τῷ ἐξέφρασε τὴν μεγάλην Του εὐαρέσκειαν, περιπτυξάμενος δὲ τὸν σωτῆρά του, ὡς τὸν ἀπεκάλεσε τρίς, ἠσπάσατο αὐτὸν ἐπὶ τῶν παρειῶν καὶ ἀνῆλθε φαιδρὸς ἐπὶ τὸ κατάστρωμα. Ἐκεῖ ὁ Παππαχρῆστος τῷ ἔδειξε τὴν διεύθυνσιν ὅπου κατὰ τοὺς ὑπολογισμούς του ἔπρεπε νὰ φανῇ τὴν αὐγὴν τῆς αὔριον τὸ Φειδονῆσι, ἑξήκοντα μίλια ἀπέχον τῆς Ὀδησσοῦ. Καὶ ὄντως τὴν ἐπαύριον περὶ τὸ λυκαυγὲς τὸ πλοῖον ἐγκατέλιπεν ὄπισθέν του τὴν μικρὰν ἐκείνην ἐρημόνησον, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐφάνη καὶ ὁ φάρος τῆς Ὀδησσοῦ. Ὁ Παππαχρῆστος προσεκάλεσε τὸν Αὐτοκράτορα ἵνα διὰ τοῦ τηλεσκοπίου ἴδῃ τὸν φάρον, καὶ τότε δεύτερον ὁ Νικόλαος τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ τὸν κατεφίλησεν, ἀποκαλέσας αὐτὸν σωτῆρά του καὶ σωτῆρα παντὸς τοῦ πληρώματος. Μετά τινας ὥρας, τοῦ πλοίου ἀγκυροβολή-

σαντος ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Ὀδησσοῦ, ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπεβιβάσθη μετὰ τοῦ Παππαχρήστου, τὸν ὁποῖον ἐκράτησε πλησίον του καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Ὀδησσῷ διαμονῆς του, συμπεριέλαβε δὲ καὶ εἰς Πετρούπολιν, ὅπου τὸν διώρισεν ἀμέσως κυβερνήτην πλοίου τῆς γραμμῆς.

Ὁ ἀτρόμητος καὶ ἐπιτήδειος ἐκεῖνος ναύτης ἦτο ἥκιστα ἐπιτήδειος αὐλικός. Ταπεινός, μετριόφρων, ἀρελέστατος, εἰς τὸ ἄκρον τίμιος δὲν ἐζήτησε νὰ ὠφεληθῇ τῆς ἐξαιρετικῆς ὑψηλῆς ἐκείνης εὐνοίας, τὴν ὁποίαν ηὐτύχησε νὰ λάβῃ. Ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν τακτικὴν ὑπηρεσίαν, ἀπέφυγε πάντοτε τὰς θέσεις ὅπου ἠδύνατο, ὡς τόσοι ἄλλοι, νὰ πλουτίσῃ καὶ ἀκινδύνως νὰ δοξασθῇ. Ὡς ἐκ τούτου ἐτελεύτησε γέρων μὲν ἤδη καὶ μὲ βαθμὸν ναυάρχου, ἀλλὰ πάντως ἀφιλόπλουτος, κατὰ δὲ παράδοξον σύμπτωσιν ἀπέθανεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου.

Ἀποχωρῶν ἔκ τινος ἐν τῷ χειμερινῷ παλατίῳ χοροῦ, ἔπεσεν ἀπόπληκτος, ὅτε κατήρχετο τὴν μεγάλην τοῦ παλατίου κλίμακα. Μαθὼν τοῦτο ὁ Αὐτοκράτωρ ἔσπευσε λίαν τεταραγμένος καὶ λαβὼν εἰς τὰς ἀγκάλας τὸν ἀγαπητόν του γέροντα τὸν ἀνήγαγεν εἰς τὰ ἰδιαίτερά του δωμάτια, ὅπου κατὰ διαταγήν του ἦλθαν καὶ πάντες τῶν ἀνακτόρων οἱ ἰατροί. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ὁ Αὐτοκράτωρ νὰ σώσῃ τὸ σωτῆρά του, οὐδὲ κατώρθωσέ τι τῶν ἰατρῶν ὅλων ἡ τέχνη. Ὁ Παππαχρῆστος συνῆλθεν εἰς ἑαυτὸν ἐπί τινα λεπτὰ τῆς ὥρας μόνον, ὅπως ἐννοήσῃ καὶ ἴδῃ τὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας του συντόνους προσπαθείας τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐξέπνευσε δὲ ἤρεμος καὶ φαιδρὸς ἐπὶ τῶν γονάτων ἐκείνου, ὃν εἶχεν ἄλλοτε διασώσει ἀπὸ θανάτου ἢ ἀπὸ ζωγρήσεως.

Ὁ Παππαχρῆστος ἦν Ἕλλην ἐκ τῶν εἰς Κριμαίαν ἐξ Ἠπείρου καὶ τῶν νήσων μεταναστευσάντων Ἑλλήνων ἐκείνων, οὓς ἡ μεγαλοφυὴς Αἰκατερίνη μετὰ τόσης ἐπιτυχίας ἐχρησιμοποίησε. Γνωστὸν ὅτι οὗτοι ἔλαβον μέγα μέρος εἰς τὴν σύστασιν τοῦ στόλου τῆς Μαύρης θαλάσσης, συντελέσαντες μεγάλως καὶ εἰς τὴν κατόπιν προαγωγήν του. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν διέπρεψαν οὐ μόνον ἐπὶ ἐντίμῳ ὑπηρεσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀνδρίᾳ ἐν πάσαις ταῖς κατὰ τῶν Τούρκων ναυμαχίαις, ἐν αἷς ὁ Ῥωσσικὸς στόλος τοῦ Εὐξείνου ἠρίστευσε. Σήμερον δ' ἀκόμη λείψανά τινα τῶν κλεινῶν ἐκείνων τῆς Ἑλλάδος τέκνων, ὡς ὁ Ἀρκάς, ὁ Κουμάνης, ὁ Μαγκανάρης, τιμῶσι τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ἐν τῇ ναυτικῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ῥωσσίας.

Εὐτυχήσαμεν νὰ ἴδωμεν τὸν Παππαχρῆστον ἐν Πετρουπόλει, ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του. Ἦν μικρὸς τὸ ἀνάστημα, γλυκὺς τὴν ὄψιν καὶ ἁπλούστατος τοὺς τρόπους. Ἠγάπα περιπαθῶς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐσεμνύνετο ἐπὶ τῇ Ἑλληνικῇ του καταγωγῇ. Ὁ Παππαχρῆστος εἶχε δύο τέκνα· ἕνα υἱὸν καὶ μίαν θυγατέρα, τῶν ὁποίων ἀγνοοῦμεν τὴν τύχην.

Πολλὰς γεννᾷ σκέψεις τὸ ἐπεισόδιον ὅπερ ἀτελῶς ἐνταῦθα ἐξέθημεν, ἀξιοπαρατήρητος δὲ ἡ μυστηριώδης αὐτοῦ σύμπτωσις. Κατώτερός τις ἀξιωματικὸς δι' ἀρρένωποῦ παῤῥησίας, διὰ τόλμης ἀσυνήθους, ἐπιβάλλων καὶ εἰς τὸν δεσποτικώτερον τῶν δεσποτῶν τὴν θέλησίν του, σώζει τὸν ἄνδρα, ὅστις ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ σώσῃ ἐν Ἀδριανουπόλει τὸν ναυαγοῦντα ἑλληνικὸν λαόν. Ὁποία πραγμάτων μεταβολὴ ἔν τε τῇ Ῥωσσίᾳ καὶ τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ, χάρις τοῦ θάρους καὶ τῆς εὐτολμίας ἑνὸς ἀρελεστάτου ναύτου!

Ἐν Λιβόρνῳ. Π. Γ.

Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΒΑΝΔΥΚ

[Ἀντώνιος Βανδὺκ (Van Dykh), διάσημος ζωγράφος τῆς φλαμανδικῆς σχολῆς, ἐγεννήθη ἐν Ἀμβέρσῃ τῷ 1599, ἀπέθανεν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1641.]

Ἱστορικὸν ἀνέκδοτον.

Ἐν μιᾷ τῶν ἐκτεταμένων αἰθουσῶν τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Λονδίνου *Ἁγίου Ἰακώβου* καὶ ὑπὸ τοὺς ἐκ δαμασκηνοῦ ὑφάσματος ἐστολισμένους τοίχους, ὅμιλος ὡραίων καὶ νεαρῶν γυναικῶν περὶ χειροτεχνήματα καὶ κομψοτεχνήματα καταγινομένων ἀνέμενον εὐθύμως συνδιαλεγόμεναι τὴν ἔγερσιν τῆς βασιλίσσης.

Ἦσαν αἱ ἐπίτιμοι αὐτῆς κυρίαι· μόνη δὲ διὰ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς σοβαρότητός της ἐπεσκίαζε τὰς λοιπὰς ἡ δούκισσα δ' Ἄλβυ, ἡ μεγάλη κυρία.

Μεταξὺ τῶν νεανίδων τούτων ἡ νεωτέρα διεκρίνετο ἐπὶ τῇ ἁπλότητι τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῇ σεμνότητι τῶν βλεμμάτων.

Ἦτο κόρη τινὸς τῶν πλουσιωτέρων οἰκογενειῶν τῆς Σκωτίας· ὁ πατήρ της, ὁ λόρδος Ῥοῦθβεν, εἶχε σπουδαίαν περιουσίαν καὶ οἰκόσημον ἔτι βαρύτερον τοῦ χρυσίου του. Ἡ Δόλλυ, οὕτως ὠνομάζετο, πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἐλθεῖ εἰς τὴν ἀγγλικὴν αὐλὴν ἵνα μένουσα παρὰ τῇ βασιλίσσῃ τελειοποιήσῃ τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγήν, ἣν εἶχε λάβει ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ. Κεκλεισμένη δὲ καὶ μονάζουσα ἀνέπτυσσε τὴν ψυχήν της, φύσει ῥέπουσαν πρὸς πᾶν σεβαρόν, καὶ τὸ ὡραῖον ἀνεζωπύρου τὴν τρυφερὰν καὶ εὐαίσθητον αὐτῆς καρδίαν.

Δέκα ἐσήμανε τὸ μέγα ὡρολόγιον τῆς αἰθούσης καὶ ὅλων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὴν θύραν.

— Πολὺ ἀργεῖ νὰ ἔλθῃ, εἶπον πολλαὶ συνάμα φωναί. Ταυτοχρόνως δ' ὁ θεράπων ἀνήγγειλε τὸν ζωγράφον Βανδύκ.

Ὁ νεαρὸς μαθητὴς τοῦ Ῥοῦθβεν, ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἐξησκημένος εἰς τὴν θέαν τοῦ ὡραίου, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ κίνημα θαυμασμοῦ καὶ ἐκπλήξεως βλέπων ἑαυτὸν ἐν μέσῳ τόσον ὡραίου κύκλου.

Ἡ δούκισσα δ' Ἄλβυ, παρατηρήσασα τὴν ἀμηχανίαν τοῦ νεανίου, προσεπάθησε νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ ἐκ τῆς ταραχῆς του καὶ τῷ εἶπε·

— Λέγουσιν ὅτι εἶσθε μεγαλοφυής, ἀγαπητὲ κύριε.

— Μὲ τιμᾶτε παραπολύ, κυρία δούκισσα· οἱ λέγοντες ταῦτα μὲ κρίνουσι ἐκ τῶν προτέρων, διότι μέχρι τοῦδε δὲν παρήγαγον τίποτε ἀκόμη ἐπιβεβαιοῦν τοῦτο.

Ἡ Δόλλυ, ὑπερήφανος ὡς Σκωτίς, ἠρυθρίασεν ἐξ ἀγανακτήσεως διὰ τὸ προπετὲς ὕφος τῆς δουκίσσης· ηὐχαριστήθη δὲ διὰ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ νεαροῦ ζωγράφου καὶ προσήλωσεν ἐπ' αὐτοῦ τοὺς γλυκεῖς ὀφθαλμούς της· ὁ νεανίας τὴν ἐνόησε καὶ τὴν ηὐχαρίστησεν ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας του.

— Καλά, καλά! Θὰ τὸ ἴδωμεν, εἶπεν ἡ δούκισσα, διότι ἡ βασίλισσα θὰ σᾶς δοκιμάσῃ ἐντὸς ὀλίγου· ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης θ' ἀνακαινίσῃ τὰς ζωγραφίας τοῦ παρεκκλησίου της· θὰ ἔχητε πολλὴν ἐργασίαν. Καὶ τὸν μὲν χειμῶνα σᾶς παραχωρεῖται εἰς κατοικίαν τὸ μέγαρον Βλεφφόρδ, παλαιὸν μοναστήριον τὸ ὁποῖον φαίνεται ἐντεῦθεν· θὰ ἦσθε ἐκεῖ ἐλεύθερος καὶ μεμονωμένος. Τὸ θέρος δὲ σᾶς παραχωρεῖται ὁ πύργος Ἐλτάϊμ. Ἐπὶ πλέον δὲ θὰ ἔχητε μισθὸν τακτικὸν ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ κράτους. Εἶναι ἀρκετὰ αὐτὰ εἰς ἕνα καλλιτέχνην πιστεύω.

— Ἡ τέχνη εἶναί τι ὑψηλόν, τὸ ὁποῖον δὲν πληρόνεται, κυρία δούκισσα, καὶ ἂν κατεῖχον τὴν ἐν καλλιτεχνίᾳ μεγαλοφυΐαν, ὅπως διακαῶς ἐπιθυμῶ, αἱ εὔνοιαι τὰς ὁποίας μεγαλαυχοῦσα μοὶ ἀπαριθμεῖτε δὲν θὰ ἦσαν ἀρκεταὶ νὰ ἐξαγοράσωσι τὸν χρωστῆρά μου.

— Ὡραιότατα, εἶσθε ὑπερήφανος καὶ εἴμεθα μεγαλόφρονες· οὐχ ἧττον τὰς τιμὰς αὐτὰς θὰ τὰς ἀπολαύσητε ὑπὸ ἕνα ὅρον· ἡ βασίλισσα θὰ σᾶς ἀνακηρύξῃ ζωγράφον της, ἂν βραβευθῆτε εἰς τὸν διαγωνισμὸν τὸν προταθέντα εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Ῥώμης. Πρόκειται περὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Παναγίας.

— Καλῶς, κυρία· ἀλλ' ἂν ἡ προστασία τῆς βασιλίσσης εἶναι ὑπ' αὐτὸν τὸν ὅρον, φοβοῦμαι μήπως δὲν τὴν ἀποκτήσω.

— Διατί;

— Διότι δὲν θὰ βραβευθῶ, ἀπήντησεν ὁ Βανδὺκ μετὰ θλίψεως, ἥτις ὑπεισῆλθεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Δόλλυ καὶ ἐξεδηλώθη ἐπὶ τοῦ εὐμόρφου προσώπου της.

— Καὶ διατί ἀρνεῖσθε τὴν τιμὴν ταύτην; δὲν ἔχετε πεποίθησιν εἰς ἑαυτόν;

— Ὄχι, κυρία, ἀλλὰ πῶς νὰ παραστήσω ὅπως πρέπει τὴν μητέρα τοῦ Σωτῆρος; δὲν ἔχω πρότυπον.

Προφέρων τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις προσήλωσε τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς Δόλλυ.

— Παντοῦ ἐζήτησα ἀλλὰ ματαίως τὴν οὐρανίαν αὐτὴν μορφήν. Οὐδεμία περιέκλειε τὴν μυστικὴν ἐκείνην ἀγνότητα τῆς ψυχῆς τὴν ἀνατέλλουσαν ἐν τῷ βλέμματι, οὐδεμία εἶχε τὸ γλυκὺ ἐκεῖνο καὶ ἐκπληκτικὸν κάλλος τὸ φανερούμενον ἐν ἑκάστῃ τῶν κινήσεών της.

Πᾶσαι αἱ νεάνιδες ἤγειραν συγχρόνως τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Βανδύκ· τὸν εὗρον εὐγενῆ καὶ ὡραῖον! Καὶ πράγματι, τὸ εὐρὺ καὶ καθαρὸν μέτωπόν του ἠκτινοβόλει ἐκ μεγαλοφυΐας.

— Ἀλλὰ μοὶ φαίνεται, κύριε ζωγράφε, ὅτι δὲν σᾶς ἐλλείπουν πρότυπα.

— Ναί, ὡραῖαι γυναῖκες τὰς ὁποίας πληρώνομεν. Ἀλλ' οὐδεμία ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν ὡραιότητα ἐκείνην ἥτις προσέβαλε τὰ βλέμματά μου. Φεῦ! ἡ γυνὴ τὴν ὁποίαν εὗρον, ἡ γυνὴ τὴν ὁποίαν χρειάζομαι, εἶναι εὐγενὴς ἥτις δὲν θὰ κατεδέχετο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς ἕνα πτωχὸν καλλιτέχνην.

Καὶ ταῦτα λέγων, ὕψωσε πρὸς τὴν Δόλλυ ὀφθαλμοὺς φλογερούς. Ἡ νεᾶνις ἠσθάνθη τὸ βλέμμα καὶ ἐταράχθη· πᾶσαι δ' αἱ σύντροφοί της παρετήρησαν τὸ βλέμμα τοῦτο, καὶ ἐν τῇ ἀγανακτήσει των ἐνόησαν ὅτι περὶ τῆς Δόλλυ ἐλάλει ὁ ζωγράφος.

Ἡ γραῖα δούκισσα οὐδὲν παρατηρήσασα, τῷ ἀπεκρίθη·

— Καὶ ποία εἶναι ἡ ἐπίσημος αὐτὴ κυρία;

— Αὐτὴ ἡ Παναγία, κυρία.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐχαιρέτισεν, ἀπέστειλε τελευταῖον χαιρετισμὸν πρὸς τὴν Δόλλυ καὶ προσέθηκεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν δούκισσαν·

— Ἐὰν βραβευθῶ θὰ μὲ ἐπανίδητε, κυρία, εἰ δὲ μὴ θὰ ἐγκαταλείψω τὴν Ἀγγλίαν.

Ὁ Βανδὺκ κατέλυσεν ἐν τῷ μεγάρῳ Βλεφφόρδ, κειμένῳ ἀπέναντι τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου.

Ἅμα τοῦ Βανδὺκ καταλιπόντος τὰ ἀνάκτορα πασῶν τὰ σκώμματα δικυθύνθησαν κατὰ τῆς ἀτυχοῦς Δόλλυ· αἱ φθονεραὶ σύντροφοί της τὴν ἔκαμαν νὰ πληρώσῃ ἀκριβὰ τὴν προτίμησιν τοῦ Βανδύκ.

Ἐχωρίσθησαν, ἀλλὰ τῆς Δόλλυ ἡ καρδία εἶχε συντριβῆ. Μετὰ τὴν ἑσπερινὴν προσευχήν της τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνου ὑπῆρξεν ἡ τελευταία σκέψις της.

Ἦτο μεσονύκτιον· ὁ οὐρανὸς ἔλαμπε διὰ τῶν μυρίων νυκτερινῶν του φανῶν, γλυκὺ φῶς ἐφώτιζε τὴν στοὰν τῶν ἀνακτόρων καὶ ἐξέτεινε τὰς ἀκτῖνάς του μέχρι τοῦ παλαιοῦ μοναστηρίου, τὸ ὁποῖον σκυθρωπὸν καὶ ζοφερὸν ἐφαίνετο ὅτι προσεύχεται μετὰ τῶν ἐρειπίων του. Αἴφνης θύρα τις τῶν ἀνακτόρων ἀνοίγεται, σκιὰ διέρχεται τὸν ἐξώστην καὶ ὀλισθαίνει κατὰ τὴν μεγάλην κλίμακα, διαβαίνει μόνη τὴν πλατεῖαν καὶ φθάνει εἰς τὴν θύραν τοῦ μοναστηρίου

Πῶς ἡ γυνὴ αὕτη ἐξῆλθε, πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἐρείπια ταῦτα, εἶναι δύσκολον νὰ λεχθῇ· ἀλλ' ὅ-

μως βέβαιον εἶναι ὅτι ἐγνώριζε τοὺς διαδρόμους, διότι ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν διῆλθε τὰς μακρὰς δενδροστοιχίας, καὶ φθάσασα εἴς τινα τῶν στοῶν τοῦ παρεκκλησίου εὑρέθη ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ ζωγράφου, διέβη ἐλαφρῶς χωρὶς νὰ θεωρήσῃ τίποτε περὶς αὐτῆς, ἔλαβε κάθισμα καὶ ἐτοποθετήθη ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ ὀκρίβαντός του. Ὦ ἔκπληξις! ὦ χαρά! Ἡ γυνὴ αὕτη, ἡ τόσον ὡραία καὶ ἤρεμος, ἦν ἡ Δόλλυ! Ὁ δυστυχὴς καὶ τεθλιμμένος καλλιτέχνης, ὅστις δὲν ἠδύνατο οὐδὲν νὰ ἀναγράψῃ ἐκ τῆς οὐρανίας ταύτης μορφῆς, τὴν θεωρεῖ νῦν ζῶσαν ἐνώπιόν του· αὐτὴ μόνη ἔρχεται νὰ τῷ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον. Ἀλλὰ τίς δύναμις τὴν φέρει; τίς σκέψις τῇ δίδει τοσαύτην δύναμιν καὶ τοσοῦτον θάρρος;

Ὁ ζωγράφος ἐγονυπέτησεν ἐνώπιόν της θέλων νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ! Ἀλλ' ἡ Δόλλυ νεύσασα εἰς αὐτὸν νὰ ἐγερθῇ, τῷ δεικνύει τοὺς χρωστῆρας. Τὸ βλέμμα της εἰσέδυσεν εἰς αὐτὸν διὰ φλογὸς τοσοῦτον καθαρᾶς, ὥστε ἐλησμόνησε τὴν πραγματικότητα τοῦ δράματος.

Φερόμενος ὑπὸ τῆς φαντασίας ἐν σφαίρᾳ ἰδεώδεις καὶ αἰθερίᾳ, ἐγκατέλιπε τὴν γῆν, καὶ ᾐσθάνετο ἑαυτὸν ζῶντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς!

Ὅτε ἡ κόρη παρετήρησεν ὅτι ὁ ζωγράφος ἐμπνευσθεὶς ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐπετέλει μόνος τὸ ἔργον του, ὅτε εἶδεν ὅτι ἡ ἀποτύπωσις τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου της διεμορφώθη, ἠγέρθη καὶ χωρὶς νὰ εἴπῃ λέξιν, ἀναλαβοῦσα τὸ ἥσυχον καὶ ἀσφαλὲς βῆμά της, ἐξῆλθε τοῦ μοναστηρίου διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ δι' ἧς εἶχεν εἰσέλθει.

Ὁ Βανδὺκ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων ἀπλανεῖς, τὸ στῆθος βεβαρημένον, τὴν φωνὴν ἐσβεσμένην, τὴν ἐθεώρει ἀπομακρυνομένην χωρὶς νὰ κάμῃ οὐδὲν κίνημα ἵνα τὴν κρατήσῃ. Δὲν ἦτο πλέον δι' αὐτὸν θνητή. Καὶ βλέπων αὐτὴν φεύγουσαν, ἐνόμισεν ὅτι βλέπει τὴν Παναγίαν ἀφιπταμένην πάλιν εἰς τοὺς οὐρανούς.

Καταπεπονημένος ὑπὸ τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ πυρετοῦ ἔπεσεν ἐπὶ καθέδρας καὶ ἀπεκοιμήθη.

Ὅτε ἐξύπνησεν ἡ πρώτη του σκέψις ὑπῆρξε νὰ τρέξῃ εἰς τὸν πίνακά του. Παραφερόμενος ὑπὸ χαρᾶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἔργου του τὸ ὁποῖον ἠσθάνετο ζῶν, ἐγονάτισε καὶ ηὐχαρίστησεν, εἴτε ἄγγελος ἦτο εἴτε γυνή, τὴν μορφὴν ἥτις τῷ εἶχεν ἐμφανισθῆ.

Μάτην προσεπάθησε νὰ ἀποκαλύψῃ τὸν πέπλον τοῦ μυστηρίου ὅπερ τὸν περιεκάλυπτε. Συνήθροισε τὰς ἀναμνήσεις του· οὐδεμία προσπάθεια τοῦ νοός του ἠδυνήθη νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν. Συνέχεεν ἐν τῷ πνεύματί του τὴν Παναγίαν καὶ τὴν Δόλλυ· ἵνα συναγάγῃ δὲ τὰς σκέψεις του καὶ ἐξέλθῃ τῆς ταραχῆς του ἀπεφάσισε νὰ γράψῃ πρὸς τὴν νεάνιδα τὸ ἑξῆς γραμμάτιον:

«Εἰπέ μοι ἂν ἀληθῶς εἶσαι ἄγγελος· εἰπέ μοι μὴ θέλῃς νὰ καταστήσῃς παράφρονα τὸν δυστυχῆ καλλιτέχνην, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκες τὴν ζωήν· εἰπέ μοι τίς μ' ἐπεφάνη τὴν νύκτα ταύτην, ἡ Παναγία ἢ σύ;»

Ἡ μεγάλη δούκισσα δ' Ἄλβυ ἦν ἐπιτετραμμένη νὰ ἀναγινώσκῃ πρώτη πᾶσαν ἐπιστολὴν διευθυνομένην πρὸς τὰς περὶ αὐτὴν νεάνιδας. Ποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξίς της ὅτε ἀνέγνωσε τὰς γραμμὰς ταύτας!

— Φρίκη, ἀνέκραξε! Πρόσωπον τόσον ὑψηλῆς περιωπῆς νὰ προδίδῃ τὰ καθήκοντά του, καὶ νὰ μεταβαίνῃ νύκτωρ πρὸς συνάντησιν ἑνὸς ζωγράφου.

Προσεκάλεσε τὴν ἔνοχον. Ἀλλ' ἡ ὀργή της ἐδιπλασιάσθη ὅτε ἡ Δόλλυ γαλήνιος καὶ γλυκεῖα, ὅπως συνήθως, τὴν ἐβεβαίωσεν ὅτι οὐδόλως ἐνόει τὰς ἐπιπλήξεις της. Ἡ δούκισσα, ἥτις ἤλπιζε βαθεῖαν σύγχυσιν καὶ εἰλικρινῆ ἐξομολόγησιν καὶ ἥτις ὑπ' αὐτὸν τὸν ὅρον ἤθελεν ἴσως συγχωρήσει, δὲν παρεδέχθη τίποτε. Ἡ εἴδησις διεδόθη ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ δυστυχὴς Δόλλυ ἐξουθενωθεῖσα καὶ ἀτιμασθεῖσα ἀποπεμφθῇ τὴν ἐπαύριον καὶ ἐπανέλθῃ πρὸς τὸν πατέρα της.

Δάκρυα, παρακλήσεις, οὐδὲν ἴσχυσαν· τῇ ἀφέθη μόνον ἡ νὺξ εἰς μετάνοιαν.

Ἡ δούκισσα ἵν' ἀποφύγῃ νέον σκάνδαλον προσεκάλεσε τὴν νεάνιδα νὰ κατακλιθῇ ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς δωματίῳ. Ἐσήμανε μεσονύκτιον καὶ ἡ Δόλλυ, ὡς καὶ τὴν προτεραίαν, ἠγέρθη. Ἀφυπνισθεῖσα ὑπὸ τοῦ κινήματος τούτου τὸ ὁποῖον ἐτάραξε τὸν ἀνήσυχον ὕπνον της, ἡ δούκισσα ἠγέρθη καὶ αὐτή· ἐπιθυμοῦσα δὲ νὰ καταπείσῃ τοὺς πιστεύοντας ἀκόμη εἰς τὴν ἀθωότητα τῆς Δόλλυ προσεκάλεσε τὰς κυρίας τῶν ἀνακτόρων.

Ἤναψαν δᾷδας· ἡ δούκισσα ἀκολουθουμένη ὑπὸ πολυαρίθμου συνοδίας ἔτρεξεν ἐπὶ τὰ ἴχνη τῆς Δόλλυ, ἥτις διέβη αὖθις τὰς μεγάλας αἰθούσας, τοὺς μακροὺς περιβόλους, τὴν εὐρεῖαν πλατεῖαν τοῦ ἀνακτόρου καὶ ἔφθασεν ὅπως τὴν προτεραίαν εἰς τὴν θύραν τοῦ μοναστηρίου. Οὐδεὶς πλέον ἀμφέβαλε περὶ τῆς ἐνοχῆς τῆς δυστυχοῦς κόρης. Εἰσῆλθον κατόπιν αὐτῆς εἰς τὸ ἐργαστήριον, καὶ εἶδον τὴν νεάνιδα καθημένην ἐπὶ τοῦ ὀκρίβαντος. Ὁ περὶ αὐτὴν θόρυβος καὶ αἱ δᾷδες αἵτινες ἔρριπτον ζωηρὸν τὸ φῶς των τὴν ἀφύπνισαν.

Ἦτο ὑπνοβατις· οὕτω δ' ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον εἰς τὸν καλλιτέχνην ὅστις τῇ ἀπέδωκεν ἐν ἔρωτι ὅ,τι ἐκείνη τῷ ἔδωκεν ἐν δόξῃ. Τοῦ Βανδὺκ ἡ Παναγία ἐβραβεύθη ἐν τῷ διαγωνισμῷ, αὐτὸς δ' ὑπερεπλήσθη ἐν τῇ ἀγγελικῇ αὐλῇ τιμῶν καὶ πλούτου.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν σκηνὴν ταύτην ἐτελοῦντο ἐν τῷ Ἁγίῳ Παύλῳ οἱ γάμοι τοῦ ζωγράφου Βανδὺκ μετὰ τῆς Δόλλυ, τῆς θυγατρὸς τοῦ εὐγενοῦς κόμιτος Ῥοῦθβεν.[1] Δ. Π. Λ.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικήν, ἐν Παρισίοις ὑπάρχουσι 47,248 οἰκογένειαι ἐπαιτῶν, ἢ 132, 357 ἄτομα.

1. Παραμύθιον.

ΠΕΡΙ ΑΔΕΙΩΝ ΤΗΣ ΚΥΝΗΓΕΣΙΑΣ

Ἡ ἐπιδημικὴ τῶν ἐντόμων ἀνάπτυξις, κατὰ τὴν γνώμην σοφωτάτων ἀνδρῶν, ἐθεωρήθη ὡς διατάραξις τοῦ ἰσοζυγίου τὸ ὁποῖον ὁ πάνσοφος Δημιουργὸς ἔθετο ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ σχέσει τῶν ὀργανικῶν ὄντων· ὅπου ἡ μεταξύ των ἰσορροπία βαίνει ὁμαλῶς, ἐκεῖ τὰ πάντα βαίνουσι κατὰ φύσιν. Διὰ νὰ ἐννοηθῶ δὲ σαφέστερον ἀναφέρω ἓν παράδειγμα.

Πρό τινων χρόνων ἐγένετο μεγάλη ἀφορία τῆς *ἀρωματικῆς βανίλλης* ἐν Φερναμπούκῳ τῆς Βραζιλίας, ἡ δὲ τιμὴ τῆς βανίλλης, τῆς ὁποίας ἡ Εὐρώπη ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην, κατήντησεν ὑπέρογκος· διατί δὲ τοῦτο; διότι τὸ ἔντομον τὸ εὑρίσκον τροφὴν ἐντὸς τῶν ἀνθέων τῆς βανίλλης, καὶ διευκολύνον διὰ τῶν κινήσεων τῶν πτερῶν του τὴν γονιμοποίησιν αὐτῶν, ἐξ ἧς πηγάζει καὶ ἡ καρποφορία, κατεστρέφετο ἔκ τινος εἴδους πτηνῶν τὰ ὁποῖα παραδόξως, ἕνεκα ἄλλης τινὸς ἀγνώστου φυσικῆς ἀνωμαλίας, ἐπληθύνθησαν ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος. Τί δὲ ἔκαμον οἱ Βραζιλιανοὶ καὶ οἱ τοῦ Φερναμπούκου κάτοικοι; ὡπλίσθησαν πάντες καὶ ἐξολόθρευσαν τὰ πτηνὰ ἐκεῖνα. Τοῦτο εἶναι ἱστορικὸν γεγονός· ἂς τὸ ἐφαρμόσωμεν ἤδη ἀντιστρόφως εἰς ἡμᾶς.[1] Πλησμονὴ βλαπτικῶν ἐντόμων, ὅπως ἀλλαχοῦ, ζῇ καὶ θέλει ζήσει, οὐχὶ μόνον ἐν Ἑλλάδι ἀλλ' ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ· διὰ νὰ μὴ καταντήσωσι ταῦτα ἄλλη πληγὴ τοῦ Φαραώ, καὶ διὰ νὰ τραφῇ δι' αὐτῶν ἄλλη πλάσις, ὁ πάνσοφος Δημιουργὸς ἔπλασε πτηνὰ ἄτινα τρεφόμενα δι' αὐτῶν φέρουσι τὴν ἰσορροπίαν. Διὰ τὴν ἰσορροπίαν δὲ ταύτην καὶ οἱ μετὰ Θεὸν σοφοὶ νομοθέται τῆς γῆς, ἐρωτήσαντες τοὺς εἰδικοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα σοφοὺς, ὥρισαν τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν δύναταί τις νὰ φονεύῃ τὰ πτηνὰ διὰ νὰ τραφῇ ἢ νὰ διασκεδάσῃ, καὶ ἐθέσπισαν νόμον σύμφωνον πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους· οὐδεὶς κατ' αὐτὸν τὸν νόμον ἐξέρχεται εἰς θήραν πτηνῶν εἰμὴ *καθ' ὡρισμένην τοῦ χρόνου ἐποχήν*,[2] οὐδὲν ἀμύστακον παιδάριον δύναται νὰ φέρῃ ὅπλα φονεῦον ἐξ ἀπροσεξίας αὐτὸ ἑαυτὸ ἀντὶ πτηνοῦ. Τί δὲ γίνεται ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἑλλάδι; *Πᾶς τις ἐν ὁποιαδήποτε ὥρᾳ τοῦ ἔτους θελήσῃ, ἄνευ ὁπλοφορίας! ὁποιαδήποτε ἡλικίας καὶ ἂν ᾖ, ἐξέρχεται εἰς ἄγραν!* Καὶ τί συνέβη ἐκ τούτου; ἡ ἐρήμωσις τῆς χώρας μας ἀπὸ πτηνῶν, διότι, *ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ πολύτοκοι πυργῖται ἐξέλιπον!*

1. Πραγματευθέντες ἄλλοτε περὶ τοῦ ἐπιδημικῶς ἐνσκήψαντος σκώληκος εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ σταφιδαμπέλους, ἐθεωρήσαμεν ὡς μίαν τῶν αἰτιῶν τοῦ βλαπτικοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἐντόμων τὴν ἔλλειψιν τῶν πτηνῶν ἅτινα τρέφονται δι' αὐτῶν.

2. Ἐν Γερμανίᾳ καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Νόμου ἐπιτετραμμένην ἐποχὴν τῆς κυνηγεσίας ὁρίζονται καὶ τὰ πτηνὰ τὰ ὁποῖα δύναταί τις νὰ φονεύσῃ. Σ. τ. Δ.

Πολλὰς δὲ ἑκατοντάδας ἐντόμων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰς κατάστασιν καμπῶν θέλει διὰ νὰ ζήσῃ ἓν ζεῦγος πυργιτῶν, χελιδόνων, μελισσουργῶν, ἀηδόνων, κοσσύφων καὶ ἄλλων διαφόρων πτηνῶν. Ποία δὲ ἡ συνέπεια τούτου; ὁ μέγας καὶ καταστρεπτικώτατος πληθυσμὸς τῶν ἐντόμων. Εἰς τὴν Ἑλλάδα σήμερον δὲν ἔμειναν εἰμὴ μόνον τὰ *διαβατικὰ* πτηνά, καὶ ταῦτα ὀλίγιστα, τὰ ὁποῖα ἀναφαίνονται κατ' ἔτος διότι, εὐτυχῶς, δὲν διαβαίνουσιν ἐκ τῆς ἰδικῆς μας μόνον *φιλελευθέρου χώρας!* Οἱ ποιμένες ἀφ' ἑνὸς καίουσι τὰ δάση μας δι' ὀλίγον χόρτον, ἑκατὸν δὲ χιλιάδες κυνηγετικῶν ὅπλων τοὐλάχιστον, βροντοβολοῦσι καθ' ἅπασαν τὴν χώραν μας· καὶ θέλετε νὰ μὴ γίνωσι σκωληκόβρωτοι αἱ σταφίδες μας, τὰ ὀπωροφόρα δένδρα μας, τὰ λαχανικά μας; Θέλομεν βραδύνει, βεβαίως, ἀκόμη ἕως ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸν βαθμὸν ἐκεῖνον τοῦ πολιτισμοῦ ὅστις ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, οὐχὶ μόνον δὲν καταστρέφει τὰ εὐεργετικὰ διὰ τὴν γεωργίαν πτηνά, ἀλλὰ καὶ τὰ προστατεύει, τὰ τρέφει, τὰ πολλαπλασιάζει ἐντὸς τῶν ἰδιοκτήτων γαιῶν. Ἂς ἔμθῃ λοιπὸν εἰς *πλήρη ἐνέργειαν* ὁ περὶ κυνηγεσίας νόμος, ἂς μὴ φονεύεται ἡ πέρδιξ ἀφίνουσα νὰ ψοφήσωσιν ἐξ ἀσιτίας οἱ νεοσσοί της, ἂς κυνηγῶσι, *φορολογούμενοι ἀδρῶς*, οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος κυνηγοί, καὶ οἱ εὔποροι, οἱ θέλοντες νὰ διασκεδάσωσιν· οὐχὶ δὲ πᾶς ὁ βουλόμενος, οὐχὶ ὁ φονεύων τοὺς γύπας τοὺς κατατρώγοντας τὰ πτώματα, οὐχὶ οἱ πυροβολοῦντες τὰς ἀηδόνας πέριξ τοῦ κήπου τῶν ἀνακτόρων, οὐχὶ οἱ καταστρέφοντες τὰ ἀθῶα πτηνὰ τὰ τρώγοντα τοὺς σκώληκας τῶν σταφιδαμπέλων μας.

Ἐπικαλούμεθα τὴν τήρησιν τῶν κειμένων νόμων κατὰ τῶν ἄνευ ἀδείας ὁπλοφορούντων, ἥτις ἔχει διπλοῦν τὸν σκοπόν, 1) τῆς τάξεως, καὶ 2) τῆς εἰσπράξεως δικαιωμάτων ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ταμείου.

Κατὰ τὸ Journal d'agriculture pratique, ἐν Γαλλίᾳ ἐχορηγήθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1869 328,886 ἄδειαι κυνηγεσίας, δι' ἑκάστην τῶν ὁποίων ἐπλήρωσαν οἱ λαβόντες οὐχὶ 3 ἑλληνικὰς δραχμάς, ἀλλὰ 25 φράγκα, τουτέστι τὸ δεκαπλοῦν σχεδόν. Ἐν Γαλλίᾳ εἰσπράττονται ἐτησίως ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοιούτων ἀδειῶν ὑπὲρ τὰ 8 ἑκατομμύρια φράγκων![1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Εἶναι τόρα τόσος καιρὸς ὅπου συζῶσιν ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ἐν τούτοις ἀκόμη δὲν ἐγνωρίσθησαν. Ἀμφότεροι ἔχουσι περὶ ἀλλήλων ἐσφαλμένας ἢ ἀορίστους καὶ λίαν συγκεχυμένας ἰδέας. Οὕτως, ἐν παραδείγματι, εἶνε τόρα

1. Ἐκ τῆς Γαλλικῆς τοῦ κ. Θ. Ὀρφανίδου.

5,000 χρόνοι, ὅπου αἱ γυναῖκες ἔχουν πείσει τοὺς ἄνδρας ὅτι εἶνε τὸ ἀσθενὲς φῦλον, ἐνῷ ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι εἶνε ἀκατάβλητοι καὶ θὰ ἦσαν ἀθάνατοι, ἐὰν δὲν ἐβαρύνοντο τὴν ζωήν, ἀφοῦ παρέλθῃ ἡ νεότης. (Ἀλφόνσος Κάρρ).

*** Ὁ ὑγιὴς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἄνθρωπος, ὅσον χαμηλὰ καὶ ἂν πέσῃ, ἔχει πάντοτε δέκα πιστοὺς φίλους διὰ νὰ τὸν ἀνεγείρωσιν· οἱ φίλοι οὗτοι εἶνε οἱ δέκα δάκτυλοί του.

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΛΕΠΤΟΥ

Κούφια πέφτουν τουφέκι' ἀπ' ἀνάρια
Κὶ 'ς τοῦ Σίρτση ταῖς βάχαις βοΐζουν·
Μαζευμένα εἶν' ἐκεῖ παλληκάρια,
Ποῦ τὰ πεῦκα βογκᾶνε καὶ τρίζουν.

Ἀπὸ ξένα λημέρι' ἀνταμόνουν
Σ' ἑρμοκκλήσι ὀλόγυαντο βάχης,
Σ' ἕνα μνῆμα βαϊόκλαρα στρώνουν
Κι' ἀνδριᾶς λένε τραγούδια καὶ μάχης.

Χύθη ὁ ἥλιος· ἡ πάχνη διαλυέται,
Ἡ αὐνὴ σὰν τὴν νειότη γελᾶει·
Σὰν πουλιοῦ ξεπουμάδ' ἀγρυκέται
Εἰς τὰ φύλλα τ' ἀέρι ἂν περνᾷ.

Σὲ δροσιᾶς ψιλαῖς στάλαις σκορπιῶνταν
Μι' ἀντιλιάδα σὲ μύριαις· ἀγνάντια
Ἂν ἡ χλόη σὲ φύσημα ἐσειόνταν,
Λές καὶ χίλια νὰ ἐτρίμαν διαμάντια.

Ξενοιαστὰ τὰ κλεφτόπλα πηδᾶνε,
Τὸ λιθάρι ἄλλοι ρίχνουν σιμά τους,
Σ' τ' ἀργυρᾶ τους τσαπράζια βροντᾶνε
Τὰ χρυσᾶ κρεμαστὰ χαϊμαλιά τους.

Τουσαλιοῦ ἐξημέρωνε 'μέρα,
Ποῦ 'ς τὸν κάτ' ἡ ψυχαῖς κόσμο κλειένται·
Μὰ 'ς τοῦ Γεώργου τὸν τάφο μητέρα
Δὲν στενάζει, τραγούδι' ἀγρυκένται.

Σταυραδέλφια 'ς τὸ χρόνο περνᾶνε,
Ὅταν χλιαίνει τὸ χιόνι καὶ λυώνει·
Τ' ἁρματά τους σὲ πεῦκο κρεμᾶνε,
Ποῦ τὸν ἔρημο τάφο τ' ἰσκιώνει.

Δὲν τὸν κλαῖν, τραγουδᾶνε τὴ μάχη
Ποῦ σκοτώθη, καὶ ρίχνουν λουλούδια·
Μόνη ὁ κλέφτης τιμὴ θέλει νᾶχη
Σὰν χαθῇ νὰ τοῦ βγάλουν τραγούδια.

Ἐκεῖ ἀκοῦς τὸ τουφέκι νὰ πέφτη,
Νὰ βογκοῦν βεματιαῖς 'ς τὴ βοή του·
Τέτοια δίνουν τιμὴ 'ς κάθε κλέφτη,
Τί ἀπὸ μι' ἄνοιξ' ἀρχίζει ἡ ζωή του.

Ἐγαμόγερνε ὁ ἥλιος τὸ βράδυ·
Τὰ πουλιὰ εἰς τὴν ἔρημο σιγοῦσαν,
Μιᾶς φλογέρας βοσκοῦ 'ς τὸ λειβάδι
Τὰ λαλήματ' ἀκόμ' ἀντηχοῦσαν.

Τὰ κλεφτόπλα τριγύρω καθίζουν,
Γιὰ τὸ Γεώργο νὰ λὲν ἀρχινᾶνε,
Μὰ τὰ 'μάτια τοῦ Λάμπρου δακρύζουν,
Βουρκωμένα 'ς τὸ μνῆμα γυρνᾶνε.

«Μ' ἀπιστιὰ τὸν σκοτῶσαν! τοὺς λέει·
»Σ' τὸ δεξί μ' ἐφονεύθη τὸ πλάϊ!»
—»Λάμπρο, πές μας!» τοῦ λέν, κι' αὐτὸς κλαίει,
Καὶ μὲ πόνο ψυχῆς ἀρχινάει·

«Τοῦ Μαγιοῦ γλυκοχάραζε ἡ πούλια,
Μέλιχρὸ τὸ φεγγάρι 'φαινόταν·
Πουρπουλίζαν 'ς τὰ φύλλα ἀγριοπούλια,
Καὶ 'ς τοὺς κάμπους ἡ πάχν' ἀπλονόνταν.

Μ' ἕνα ὄνειρο ὁ Γεῶργος ξυπνάει,
Συμφορὰ σὰν νὰ γνώρισ' ὁ νοῦς του·
Σ' ἔννοιαις μύριαις τὸ νοῦ του σκορπάει,
Μὰ κρυμμένους κρατεῖ τοὺς σκοπούς του.

Λὲν παιδιά, τὸ σφακτὸ πρὶν νὰ σφάξουν,
Πῶς τὸ μαῦρο τὸ Χάρο γνωρίζει,
Καὶ τὴν ὥρα μαχαῖρι ποῦ δράξουν,
Δὲν πηγαίνει, νοιασμένο μουγκρίζει.

Ἔτσι ὁ νοῦς του νοιασμένος γυρνοῦσε,
Κι' ἂν τὸν εἶχε ἡ ἀνδρία γιὰ 'παίνια,
Τώρα φύλλο τ' ἀέρι ἂν κινοῦσε,
Σ' τ' ἁρματά του γυρνοῦσε τὴν ἔνοια.

Νὰ 'ς τὴ βίγλα ἕνας γέρος καὶ φθάνει,
Μὲ τὸ Γεῶργο ζητεῖ νὰ μιλήσῃ·
«Πάει ἡ Χάϊδω, τοῦ λέει, νὰ λευκάνῃ,
Καὶ μηνάει ν' ἀνταμῶστε 'ς τὴν βρύσι.»

Ψαχτὰ 'μάτι 'ς ἐκεῖνον καρφώνει·
«Ποῦ τὴν εἶδες τὴν Χάϊδω;» ρωτάει·
—»Τὸ νυχτόσαρκο, μὲ ἠῦρε 'ς τ' ἀλῶνι,
»Σ' τὸ νερὸ ποῦ περνοῦσε νὰ πάῃ.

«Γιὰ τὸν κόπο μαντύλι μοῦ νέθει,
»Τί ἀπὸ λάδι τὴν ἔχω παιδί μου·
«Καὶ σοῦ εἶπα ὅ,τι αὐτὴ μοῦ ἐμπιστεύθη.
»Ἔτσι ἀκρίματη νὰ ἦνε ἡ ψυχή μου!»

Προῦ χυθῇ τ' αὐγινὸ ἀκόμ' ἀστέρι,
Προῦ τὰ λάφια νὰ βγοῦν νὰ βοσκήσουν,
Ἐβολάμε· κ' ἐμπρὸς σὲ καρτέρι
Τὰ σκυλιὰ μᾶς φυλᾷν νὰ χτυπήσουν!

Σ' τὸ πετρόβρεμ' ἀπ' ἔξω, θυμοῦμαι,
Ποῦ τὸν τόπο πλατάνια τὸν κρύφτουν,
Ποδοβόλημα, λάφισμ' ἀκοῦμε,
Δὲν τ' ἀκούσαμ' ἀκόμη . . . καὶ βίχτουν.

Φωτιὰ ἐμεῖς, φωτιὰ ἐκεῖνοι, καὶ ἐβρίχτη·
«Τὸ σπαθί σου, μοῦ λέει, κ' ἐμπρὸς ἔλα!»
Κι' ὁ καπνὸς τῆς μπαρούτης τὸν κρύφτει
Μ' ἀναφτὴ 'ς τὴ φωτιὰ φουσταν ἔλλα.

Δύο κάτω νεκροὺς δρασκελάει,
Κ' οἱ λοιποὶ 'ς τὴ φευγάλα γλυτόνουν·
Μὰ δυὸ βόλια 'ς τὰ στήθη ἀγρυκάει,
Π' ἀρχινᾶν 'ς τὴν καρδιὰ νὰ κρυόνουν.

Τῆς πληγαῖς μὲ μαντύλι τοῦ δένω,
Μὰ ἡ πληγαῖς του τὸ αἷμά του χύνουν
«Λάμπρο! μοῦ εἶπε, καϋμένε, πεθαίνω!
»Ἀ! τὰ βόλια 'ς τὸν Χάρο μὲ δίνουν!

»Τ' ἁρματά μου σύ, Λάμπρο μου, νᾶχῃς·
»Πὲς τῆς Χάϊδως, ἡ δόλια μὴν κλάψῃ·
»Σ' τὸ ἑρμοκκλήσι ἂς ἔρθῃ τῆς βάχης,
»Δεῖξ' τὸ μνῆμα, κερὶ νὰ μ' ἀνάψῃ.

«Τὴν καϋμένη! . . . δὲν μ' ἄφησε ἡ μοῖρα» . .
Τοῦτο πρόφθασε κ' εἶπε, καὶ σβύνει.
Βαρὺ τότε κουφάρι τὸν πῆρα
Καὶ τὸν θάψαμε» . . .

Πάει ὁ Λάμπρος, κ' εὐθὺς σηκωθῆκαν,
Τὰ τουφέκια 'ς τὸ μνῆμα ἐτινάξαν·
Τὸ φιλὶ χωρισμοῦ φιληθῆκαν
Κι' ἀπ' ἐκεῖ 'ς τὰ βουνὰ τους πετάξαν.[1]

1. Δημοσθένης Βαλαντᾶς κτλ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ Ὀρφανοτροφεῖον Χατζῆ-Κώστα ἐν ἔτει 1876.

Ἀπὸ τῆς συντάσεως τοῦ Ὀρφανοτροφείου (1856) μέχρι σήμερον ἐξεπαιδεύθησαν ἐν αὐτῷ 288 ὀρφανοί ἔκ τε τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Κατὰ τὸ ἔτος 1876 διητῶντο ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ 100 ὀρφανοί, ἐξ ὧν 27 ῥάπται, 25 ὑποδηματοποιοί, 28 ξυλουργοί, 20 σιδηρουργοί.

Ἡ κτηματικὴ περιουσία τοῦ καταστήματος σύγκειται ἐκ τῆς δωρηθείσης μεσημβρινῆς πτέρυγος τοῦ καταστήματος ὑπὸ τοῦ Κωνς. Βράνη, ἐπεκταθείσης διὰ δαπάνης τοῦ Ὀρφανοτροφείου ἐκ δρ. 438,505, ἡ ἀξία τοῦ οἰκοπέδου, ἓν περιβόλιον ἐν Πατησίοις, ἕτερον οἰκόπεδον καὶ δύο δράμια ὕδατος.—Ἡ χρηματικὴ περιουσία τοῦ καταστήματος ἀνέρχεται εἰς δρ. 555,768. Ἡ ἀξία ὅμως 252 μετοχῶν τῆς Ἐθν. Τραπέζης, ἀνηκουσῶν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ, σημειοῦται ὑπὸ τὴν τιμὴν μὲ τὴν ὁποίαν ἠγοράσθησαν, τῶν δρ. 1,261.40 ἑκάστη, καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν τρέχουσαν.—Τὰ ἔσοδα κατὰ τὸ 1876 ἀνῆλθον εἰς δρ. 81,786.48, (ἐξ ὧν τακτικὰ δρ. 73,309.25 καὶ ἔκτακτα δρ. 8,477 23), τὰ δὲ ἔξοδα εἰς δρ. 62, 761.01 (τὰ προϋπολογισθέντα ἦσαν δρ. 72, 900.)—Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἔτους 1877 ἀνέρχεται εἰς δρ. 66 960.—Τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ Ὀρφανοτροφείου σύγκειται ἐκ τῶν κκ. Γ. Α. Βασιλείου, προέδρου, καὶ τῶν μελῶν Φιλίππου Ἰωάννου, Π. Καλλιγᾶ, Θ. Ν. Γκίκα, Κ. Δούμα καὶ Γ. Ν. Κουτσογιάννη.—Ἐκ τῆς δημοσιευθείσης ἐσχάτως ἐκθέσεως τῆς διαχειρίσεως τοῦ φιλανθρωπικοῦ τούτου καταστήματος τοῦ ἔτους 1876, ἐξ ἧς ἠρανίσθην τὰς ἀνωτέρω σημειώσεις, ἀποσπῶ τὸ ἑπόμενον ἀξιομνημόνευτον γεγονός·

Παῖς, τοῦρκος τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ θρήσκευμα, ἀκολουθήσας τοὺς ἐκ Κρήτης πρόσφυγας καὶ βαπτισθεὶς, εἰσήχθη ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ. Μετὰ τέσσαρα ἔτη μαθὸν τὸ Συμβούλιον, ὅτι ἡ ἐν Κρήτῃ μήτηρ τοῦ παιδὸς ἐθρήνει αὐτὸν ὡς ἀποθανόντα ἢ φονευθέντα, ἐθεώρησε καθῆκόν του νὰ τὴν εἰδοποιήσῃ διὰ τοῦ ἐνταῦθα Προξενείου τῆς Τουρκίας, ὅτι ὁ υἱός της ζῇ καὶ δύναται νὰ τὸν παραλάβῃ. Πλήρης χαρᾶς αὕτη ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ, ἔσπευσε διὰ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Κρήτης νὰ ζητήσῃ τὸν υἱόν της. Μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἐπείσθη οὗτος ἵνα μεταβῇ παρὰ τῇ μητρί του ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει, ὅτι θὰ μείνῃ ἡ θέσις του κενὴ μέχρις τῆς μετὰ ἕνα, ὡς ἔλεγε, τὸ πολὺ μῆνα ἐπανόδου του. Παραλαβὸν αὐτὸν τὸ Προξενεῖον τῆς Τουρκίας ἐπεβίβασε τοῦ ἀτμοπλοίου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν Σύρῳ προσέγγισίν του, μεταμεληθεὶς, ἀπέδρα καὶ κρυβεὶς ἐπανῆλθεν αὖθις εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον. Μετ' οὐ πολὺ θεός τις τοῦ παιδὸς, ὀθωμανὸς καὶ ἀξιωματικὸς ἐν τῷ τουρκικῷ στρατῷ, ἦλθεν ἐπίτηδες ἐνταῦθα ζητῶν ἐπιμόνως νὰ τὸν παραλάβῃ. Μὴ δυνηθεὶς ὅμως νὰ τὸν πείσῃ κατέφυγεν εἰς τὸ τουρκικὸν Προξενεῖον, ὅπερ διὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ἀπῄτησε τὴν παράδοσιν τοῦ παιδὸς τούτου. Προσαχθεὶς οὗτος εἰς τὸ Προξενεῖον, παρόντος καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας, καὶ προτραπεὶς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κρήτην παρὰ τῇ μητρί του, ἀπεκρίθη ἐντόνως, παρόντος καὶ τοῦ θείου του, ὅτι δὲν θέλει τοῦ λοιποῦ νὰ ἦναι τοῦρκος, ἀλλ' ἕλλην καὶ Χριστιανός. Οὕτως ἔμεινεν ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ καὶ ἀποφοιτήσας κατὰ τὸ ἔτος 1875 ἐξακολουθεῖ μετερχόμενος ἐν Ἀθήναις τὸ ἔργον τοῦ λεπτουργοῦ, ὅπερ ἐδιδάχθη ἐν τῷ μνημονευθέντι φιλανθρωπικῷ καταστήματι.

Πεδία τῆς Ἀττικῆς.

Πεδία ἄξια λόγου τρία ἐκτείνονται μεταξὺ τῶν ὀρέων τῆς Ἀττικῆς· α') τὸ *Ἐλευσίνιον*, μεταξὺ τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ τῆς ἐλώδους παραλίας τοῦ κόλπου τῆς Ἐλευσῖνος, ὁ σιτοβολὼν τῶν Ἀθηνῶν, οὗ ἕνεκα οἱ Σπαρτιᾶται ἐν ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ἀττικὴν, διέταμον αὐτό· διῃρεῖτο δὲ τὸ πεδίον τοῦτο εἰς τρία μέρη, τὸ *Ῥάριον πεδίον*, ὃ καὶ πρῶτον ἐσπάρη, τὸ δυτικὸν, τὸ μεῖζον ἀνατολικὸν *Θριάσιον*, ὀνομαζόμενον ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου δήμου, καὶ εἰς τὴν *ἱερὰν ἢ ὀργάδα γῆν* τὴν παρὰ τὴν Μεγαρίδα, ἥτις ἦτο ἄθικτον κτῆμα τῆς Δήμητρος.

β') τὸ *Κεκρόπιον* καὶ ἁπλῶς *πεδίον* ὀνομαζόμενον, πρὸς Β. τῶν Ἀθηνῶν μεταξὺ Αἰγάλεω καὶ Ὑμηττοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ τοῦ Κηφισσοῦ περιρρεόμενον. Παντὸς τοῦ πεδίου τούτου δεσπόζει ἀπὸ τῆς Πάρνηθος ἡ ὀχυρὰ Δεκέλεια, ἣν διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κατέλαβον οἱ Σπαρτιᾶται.

γ') ἡ *Μεσόγαια*, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας παρὰ τὴν Βραυρῶνα. Πλὴν δὲ τῶν μεγάλων τούτων πεδίων ἐκτείνονται καὶ μικρά τινα πεδία παρὰ τὸν Κιθαιρῶνα καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀσωποῦ.[1]

Ζῶν γορίλλας ἐν Εὐρώπῃ.

Ὁ περίφημος γορίλλας, γράφει ὁ *Τηλέγραφος*, ὅστις ἀπὸ ἑνὸς ἤδη ἔτους διασκεδάζει τοὺς κατοίκους τοῦ Βερολίνου, πρόκειται νὰ μεταβῇ καὶ διαμείνῃ μῆνας τινὰς ἐν Λονδίνῳ· ἡ ζωολογικὴ ἐν Λονδίνῳ ἑταιρία προσήνεγκεν ἐπὶ τῇ ἀγορᾷ αὐτοῦ, ἀλλὰ μάτην, μέχρι 50,000 φράγκων. Μετεκομίσθη εἰς Βερολῖνον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Φαλκενστάϊν ὡς πολύτιμον λάφυρον τῆς εἰς Ἀφρικὴν γερμανικῆς ἐκδρομῆς· καὶ ἡ κατοχὴ αὐτοῦ κατέστη σχεδὸν ζήτημα πατριωτισμοῦ. Εἶνε ὁ μόνος ζῶν γορίλλας ὃν εἶδε

1. Ἀττικὴ ζ. κλπ. περιήγ. κατ' Ὀδωνος Ι. Ῥούζου.

ποτὲ ἡ Εὐρώπη· ἔχει, ὡς λέγουσι, μορφὴν αὐτόχρημα μικροῦ αἰθίοπος, χεῖρας ἀνθρωπίνους καὶ συμπεριφορὰν λίαν διακεκριμένην· εἶνε πολὺ νοήμων, ἤδη δὲ καὶ ἐδιδάχθη ὀλίγον. Συναναστρέφεται εὐαρέστως οὐχὶ μόνον μετ' ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπίσης καὶ μετά τινος νέου Σιμπανζὲ (ἄλλου εἴδους πιθήκου) συναιχμαλώτου αὐτοῦ.

—

Δύο ὠφέλιμοι ἐφευρέσεις.

Ἐν τῷ Ἰταλικῷ σιδηροδρόμῳ τῷ ἄγοντι ἀπὸ Ταυρίνου εἰς Μοδάνε καὶ διερχομένῳ τὸ Κεννήσιον ὄρος, ἀναγινώσκω εἰς τὸν *Παρασσὸν*, ἐφηρμόσθη ὁ διὰ φωταερίου φωτισμός. Τοῦτο ἐπεζητεῖτο πρὸ καιροῦ διότι αἱ πολλαὶ σήραγγες ἃς διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος οὗτος ὑπὸ τὰς Ἄλπεις καὶ μάλιστα ἡ μείζων τούτων, ἡ ὑπὸ τὸ Κεννήσιον ὄρος, καθιστῶσιν ὀχληρὸν λίαν τὸ ταξείδιον φωτιζομένων τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν δι' ἐλαίου, οὗ τὸ φῶς εἶνε λίαν ἀμαυρόν. Ἤδη ἡ ἐνόχλησις αὕτη ἐκλείπει, τὸ δὲ φωταέριον θὰ παραλαμβάνῃ ἡ ἁμαξοστοιχία ἐν ἰδίῳ ἀεροφυλακίῳ ἐκ τοῦ ἐν Μοδάνε καταστήματος τοῦ φωταερίου.—Ὁ διάσημος ἄγγλος καθηγητὴς Τύνδαλλ ἐφεῦρε μηχανὴν δι' ἧς δύναται τις νὰ ἀναπνέῃ ἐπὶ ἡμίσειαν τοὐλάχιστον ὥραν ἐν τῷ μέσῳ πυκνοτάτου καπνοῦ. Πείραμα γενόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν πυροσβεστῶν τοῦ Λονδίνου ἐπέτυχε κατὰ πάντα, οἱ δὲ περιβληθέντες τὴν μηχανὴν πυροσβέσται ἠδύναντο ἐλευθέρως νὰ κινῶνται ἀναπνέοντες ἀέρα καθαρότατον. Διότι τῆς μηχανῆς ταύτης τὸ μυστήριον συνίσταται εἰς τὸ νὰ διυλίζῃ καὶ καθαρίζῃ τὸν πλήρη καπνοῦ ἀέρα, ὅπως αἱ συνήθεις διυλιστικαὶ συσκευαὶ καθαρίζουσι τὸ ἀκάθαρτον ὕδωρ.

—

Ἱσπανικὴ παρρησία.

Πρὶν ἢ ἡ Ἀραγωνία προστεθῇ εἰς τὸ στέμμα τῆς Ἱσπανίας, ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία ἐξεδηλοῦτο ἐν ἑκάστῃ ἀναρρήσει τοῦ νέου μονάρχου ὡς ἑξῆς· Ὁ κληρονόμος τοῦ θρόνου δὲν ἐλάμβανε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως εἰμὴ ἀφ' οὗ ἤθελεν ὁρκισθῇ νὰ σέβηται τὰ προνόμια τῶν Ἀραγωνίων. Εἶνε γνωστὸς ὁ περίφημος τύπος, τὸν ὁποῖον μετεχειρίζετο ὁ ἀντιπρόσωπος ὁ προσφέρων τὸ στέμμα εἰς τὸν νέον βασιλέα· «Ἡμεῖς, οἵτινες κεχωρισμένοι εἴμεθα ἴσοι πρὸς σέ, καὶ οἵτινες ἡνωμένοι δυνάμεθα περισσότερον ἢ σύ, σὲ καθιστῶμεν βασιλέα ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τηρῇς τὰς προνομίας μας· ἐὰν ὄχι, ὄχι (si non, non)».

—

Κύριος, Κυρία.

Ἡ συνήθης τιμητικὴ προσφώνησις *Κύριος* δὲν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἐγχειριδίων τῆς ἐθιμοταξίας, οὐδὲ εἶνε ἁπλῆ μετάφρασις τοῦ γαλλικοῦ monsieur, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, μάλιστα δὲ οἱ μεταγενέστεροι καὶ οἱ Βυζαντινοί, ἐποιοῦντο χρῆσιν αὐτῆς ἐπὶ περιστάσεων καθ' ὁλοκληρίαν ὁμοίων. Ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ εὑρίσκομεν πολλὰ παραδείγματα τῆς τοιαύτης χρήσεως.—Ὁ *κύριος* παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐγένετο κατὰ συγκοπὴν *κὺρ*, καὶ ἐλέγετο πάντοτε μετὰ τοῦ ὀνόματος, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν, ὡς: κὺρ Βασίλειε. Μόνον δὲ συνειθίζετο ὡς τίτλος τοῦ δουκὸς Ἀθηνῶν, ὅστις *Μέγας κὺρ* προσηγορεύετο.—Ἡ δ' ἑτέρα συγκοπή, κῦρις, συνειθίζετο ἐπὶ ἱερωμένων· οὕτως ἔλεγον: ὁ *κῦρις* ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Θαλάσσιος, ὁ κῦρις ὁ διάκονος Εὐλόγιος, κλπ.—Αἱ δὲ γυναῖκες, κατὰ τὸν Ἐπίκτητον, «εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρακαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν *κυρίαι* καλοῦνται.» Ἡ προσηγορία αὕτη ἀπεδίδετο καὶ εἰς τοὺς θεούς, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν· Τῆς κυρίας Ἀρτέμιδος, τὴν κυρίαν Ἶσιν κλπ.—Ἡ προσηγορία ὅμως αὕτη ἀφιλοκάλως συγκοπτομένη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν κατήντησε *κυρὰ* καὶ *κύρη*. Εὐτυχῶς ἐκ τῶν δύο τούτων μόνον τὸ πρῶτον ὑποκοριστικὸν περιεσώθη μέχρι τῶν ἑλληνίδων δεσποινῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς, καί τοι μὴ ὂν ἐρατεινότερον τοῦ δευτέρου.

Εἰς Ἀναγνώστης.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Τὰ νέα γεώμηλα.

Τὰ νέα γεώμηλα παντὸς εἴδους εἶνε τροφὴ ὄχι πολλοῦ λόγου ἀξία, δαπανηρά, βλάπτει δὲ καὶ τὸν στόμαχον. Ἐπειδὴ ταῦτα ἐκτίθενται εἰς πώλησιν πρὸ τῆς ἐντελοῦς των ὡριμάνσεως ἔχουσιν ὑγρὰν τὴν σάρκα καὶ ὀλίγον ἀνεπτυγμένον τὸ ἀλευρῶδες στοιχεῖον. Ἀδίκως λοιπὸν θεωροῦνται ὡς ἐκλεκτὸν φαγητόν.

Οὐδέποτε πρέπει νὰ δίδωνται πρὸς τροφὴν εἰς νοσαλέους ἀνθρώπους ἢ εἰς ἀναῤῥωνύοντας, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον εἰς ἀσθενεῖς. Ὅταν τὰ γεώμηλα ταῦτα ἦνε βραστὰ τὰ μειονεκτήματά των ταῦτα γίνονται ἐπαισθητότερα· καὶ τηγανητὰ δὲ δὲν εἶνε καλά· μόνον μαγειρευμένα μὲ τὸ βούτυρον εἶνε ὑποφερτά, ἀλλὰ καὶ τότε ἀκόμη εἶνε βαρέα καὶ δύσπεπτα.

Τοὐναντίον τὸ ὥριμον γεώμηλον εἶνε τροφὴ ὑγιεινὴ καὶ νόστιμος, δυναμένη μέχρι τινὸς καὶ τὸν ἄρτον ν' ἀντικαταστήσῃ.

Μαγειρεύεται δὲ πολυειδῶς καὶ πρὸ πάντων ὡς παρακολούθημα τοῦ κρέατος ἢ τοῦ ἰχθύος.

Πρέπει ν' ἀπέχωσι τῶν γεωμήλων οἱ πάσχοντες ἀπὸ διαβήτην ἢ ἀπὸ κοιλιακὰ νοσήματα.

Ὅταν ἦνε βρασμένα διὰ τοῦ ἀτμοῦ κατὰ τὸν ἀγγλικὸν τρόπον δύνανται νὰ τὰ τρώγωσιν οἱ ἀναῤῥωνύοντες, διότι ὅταν ἦνε βρασμένα εἰς τὸ ὕδωρ εἶνε μᾶλλον δύσπεπτα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει καλλίτερον εἶνε νὰ τρώγωνται ζεστά. Ἐπίσης πολὺ δύσπεπτος εἶνε καὶ ἡ σάλτσα ἐκ γεωμήλων.

Δ**

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.